

**МОДЕЛИ ЗА СОРАБОТКА
И УЧЕСТВО НА ЛОКАЛНО НИВО:
КОМПАРАТИВЕН ПРЕГЛЕД**

Естер Хартаи
Катерина Хаџи-Мицева Еванс

МОДЕЛИ ЗА СОРАБОТКА И УЧЕСТВО НА ЛОКАЛНО НИВО: КОМПАРАТИВЕН ПРЕГЛЕД

Издавач:

Македонски центар за меѓународна соработка

За издавачот:

Александар Кржаловски, прв извршен директор
Димче Митрески, извршен директор

Автори:

Естер Хартаи (Eszter Hartay), Европски центар за непрофитно право (ЕЦНП)
Катерина Хаџи-Мицева Еванс, Европски центар за непрофитно право (ЕЦНП)

Проектен тим:

Емина Нурединоска
Марија Саздевски

Превод од англиски:

Марија Јовановска

Лектура:

Даниел Медароски

Тираж: 300 примероци

Дизајн:

Брокер Инц.

Печати:

Аркус

CIP – Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје
352:342.571 (4-672ЕУ)
352:342.571 (497)

ХАРТАИ, Естер

Модели за соработка и учество на локално ниво: компаративен преглед / [автори ЕстерХартаи (EszterHartay), Катерина Хаџи-Мицева Еванс; превод од англиски Марија Јовановска]. – Скопје
Македонски центар за меѓународна соработка, 2011. – 61 стр. ; 29 см

ISBN 978-608-4617-43-3

1. Хаџи-Мицева Еванс, Катерина [автор]. – I. Hartay, Eszter Хартаи, Естер. – II. Еванс, Катерина Хаџи-Мицева Хаџи-Мицева Еванс, Катерина
а) Локална самоуправа – Граѓанска партиципација – Европска унија б) Локална самоуправа – Граѓанска партиципација – Балкан
COBISS. MK-ID 89160970

Мислењета што се изразени овде им припаѓаат на авторите и не ги одразуваат ставовите на Македонскиот центар за меѓународна соработка

Македонски центар за меѓународна соработка

Сите права се задржани. Репродуцирање, копирањето, трансмисијата или преводот на било кој дел од оваа публикација може да се изврши единствено под следните услови: со претходна дозвола на издавачот, заради цитирање во анализа на книгата и под услови изложени во продолжение

Авторското право на оваа публикација е заштитено, но публикацијата може да се репродуцира на било кој начин без наплата за едукативни намени. За копирање во други услови, за употреба во други публикации или пак за превод или адаптација, треба да се обезбеди претходна дозвола од издавачот.

Во електронска форма публикацијата е достапна на www.mcms.org.mk

„Оваа публикација е изготвена со помош на Европската Унија. Содржината на оваа публикација е единствена одговорност на Македонски центар за меѓународна соработка и на нинакаков начин не ги рефлектира гледишта на Европската Унија.“

Проектот е финансиран
од Европската Унија

Проектот го имплементира
Македонски центар за меѓународна соработка

СОДРЖИНА

1. ВОВЕД.....	9
2. МЕЃУНАРОДНИ ДОКУМЕНТИ ЗА СОРАБОТКА НА ЛОКАЛНО НИВО.....	10
2.1. ЕВРОПСКА УНИЈА.....	10
2.2. СОВЕТ НА ЕВРОПА.....	10
2.3. ДРУГИ ДОКУМЕНТИ.....	13
3. АНАЛИЗА НА СОСТОЈБИТЕ ВО НЕКОЛКУ ЗЕМЈИ.....	14
3.1. УНГАРИЈА.....	14
3.1.1. Општ преглед на локалните самоуправи во Унгарија...14	
3.1.2. Законски прописи.....	14
3.1.2.1. Прописи на национално ниво.....	14
3.1.2.2. Прописи на локално ниво.....	15
3.1.3. Инструменти за соработка на локално ниво.....	17
3.1.3.1. Политички документи и локални стратегии.....	17
3.1.3.2. Тела за соработка.....	19
3.1.3.3. Финансирање.....	21
3.1.3.4. Друг модел.....	22
3.2. БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА (БиХ).....	23
3.2.1. Општ преглед на локалните самоуправи на Босна и Херцеговина.....	23
3.2.2. Законски прописи.....	23
3.2.3. Инструменти за соработка на локално ниво.....	24
3.2.3.1. Политички документи и локални стратегии.....	24
3.2.3.2. Тела за соработка.....	25
3.2.3.3. Финансирање.....	25

3.3. ХРВАТСКА.....	26
3.3.1. Општ преглед на локалните самоуправи на Хрватска.....	26
3.3.2. Законски прописи.....	26
3.3.3. Инструменти за учество и соработка на локално ниво.....	27
3.3.3.1. Политички документи и локални стратегии.....	28
3.3.3.2. Тела за соработка.....	30
3.3.3.3. Финансирање.....	31
3.4. РЕПУБЛИКА СРБИЈА.....	34
3.4.1. Општ преглед на локалните самоуправи во Србија.....	34
3.4.2. Законски прописи.....	34
3.4.3. Инструменти за учество и соработка на локално ниво.....	35
3.4.3.1. Политички документи и локални стратегии.....	36
3.4.3.2. Тела за соработка.....	36
3.4.3.3. Финансирање.....	37
3.5. АНГЛИЈА.....	38
3.5.1. Општ преглед на локалните самоуправи во Англија.....	38
3.5.2. Законски прописи.....	38
3.5.3. Инструменти за учество и соработка на локално ниво.....	39
3.5.3.1. Политички документи и локални стратегии.....	40
3.5.3.2. Тела за соработка.....	44
3.5.3.3. Финансирање.....	44
4. ГЛАВНИ НАОДИ И ЗАКЛУЧОЦИ.....	45
5. ПРЕПОРАКИ ИЛИ ШТО ДА СЕ ЗЕМЕ ПРЕДВИД КОГА СЕ РАБОТИ СО МОДЕЛ ЗА СОРАБОТКА И УЧЕСТВО	48

ПРЕДГОВОР

Публикацијата „Модели за соработка и учество на локално ниво: компаративен преглед“

претставува преглед на законската рамка и практиките на соработка на локалните власти со граѓанските организации во пет европски земји.

Намерата на Македонскиот центар за меѓународна соработка (МЦМС) е преку оваа анализа да им овозможи на сите засегнати страни како што се граѓанските организации и граѓаните воопшто, локалните самоуправи и сите институции на локално и национално ниво, подобро разбирање на граѓанското учество во креирањето на политиката и механизми за соработка помеѓу локалната самоуправа и граѓанските организации.

Овој преглед ќе придонесе и кон воспоставување на механизми за соработка во општините во Република Македонија, преку согледување на искуствата од земјите од Европската Унија (Англија и Унгарија) и земјите од регионот (Босна и Херцеговина, Хрватска и Србија) кои што се претставени во публикацијата.

Анализата е подготвена од Естер Хартаи (Eszter Hartay) и Катерина Хаџи-Мицева Еванс и двете од Европскиот центар за непрофитно право (ЕЦНП) од Будимпешта.

МЦМС ја подготви оваа публикација како дел од проектот „Граѓански дијалог на локално ниво“ кој е финансиран од ЕИДХР од Европската Унија.

Александар Кржаловски

Прв извршен директор

Димче Митрески

Извршен директор

1. ВОВЕД

Правото на граѓаните да учествуваат во извршувањето на јавните работи е едно од основните демократски начела и може најдиректно да се остварува на локално ниво каде што локалните власти се во можноста поблиско да соработуваат со граѓаните и нивните организации и да работат на проблеми кои директно влијаат врз нивните животи.

Со тоа што ќе ги земат предвид мислењата и потребите на граѓаните и ќе ги вклучат во работата на локалната самоуправа, локалните власти може да обезбедат поддршка за предложените политики. Преку соработка со граѓаните и нивните организации при испорачување програми и услуги, локалните власти можат да дојдат до ресурси, знаење и заложба во спроведувањето на активностите кои се од директен интерес за заедницата. Ова може да резултира во взаемна доверба, чувство на сопственост и поголем легитимитет на нивните одлуки.

Целта на овој документ е да се прикажат постојните модели кои ја унапредуваат соработката и вклученоста и да истакнат како тие може да придонесат за подобро меѓусекторско партнерство и ефективна соработка и вклученост на граѓаните и граѓанските организации (ГО) во процесите на донесување одлуки на локално ниво и активности на локалните самоуправи.

На самиот почеток, документот дава преглед на главните европски документи за соработката на ГО и локална самоуправа кои служат како компас за националните законодавства. Понатаму, документот дава преглед на сегашната состојба на соработката во пет земји – две земји од Европската Унија (ЕУ) и три земји од Балканот. Како примери на две земји на ЕУ, во истражувањето е прикажана сегашната состојба во Англија и во Унгарија.

Англија, како стара демократија, претставува мудар на добрите практики и соработка помеѓу владата и ГО и покажува значително остварување вистинско партнерство помеѓу локалната самоуправа и ГО – во поглед на тоа дека нејзините механизми успешно се спроведуваат како резултат на заложбата и посветеноста на сите страни. Унгарија, релативно нова членка на ЕУ, има сличен систем како и Македонија. Таа претставува пример на статус кој е нешто помеѓу, каде што во изминатите 20 години беа усвоени бројни демократски алатки, но сепак треба уште многу да се направи за да се применат тие во пракса и да се направат промени во размислувањата. Трите земји од Балканот се Хрватска, Босна и Херцеговина (со нагласок на Федерацијата на Босна и Херцеговина) и Србија. Од нив, Хрватска и Федерацијата на Босна и Херцеговина покажуваат зголемени напори да создадат модели за соработка и да ги мултиплицираат низ целата земја. Србија покажува тенденција да развива повеќемеханизми за соработка, меѓутоа тие не се на исто ниво како во другите две земји. И покрај тоа што овие земји може да се соочат со прашања во поглед на спроведувањето на овие модели, вреди да се разгледаат некои од примерите и да се земат предвид во други контексти и земји.

Во текот на истражувањето авторите се потпираа главно на компјутерско истражување и материјали достапни на англиски и на локалните јазици. Онаму каде што беше можно, беа спроведувани интервјуа со службени лица кои раководат со моделите или со експерти кои работат во земјите. Авторите исто така се потпираа врз постојните студии, компаративни анализи, насоки, модели, информации и совети и студии на случај за да одлучат за моделите кои треба да се прикажат во овој документ. Треба да се напомене дека на Интернет и во различните документи од истражувања веќе направени на оваа тема има многу малку информации за моделите и нивното спроведување во пракса. Затоа, аспектот на спроведувањето на сите модели не е целосно истражен.

Со анализата се прави напор да се воведат такви модели кои би можеле успешно да се усвојат во праксата на локалните самоуправи. Со цел да се обезбеди ефективна соработка, потребно е да се преземат чекори подеднакво и на национално и на локално ниво. Меѓутоа, примерите на земјите покажуваат дека и покрај тоа што националното законодавство треба да ги воспостави правилата и да им даде насока на локалните самоуправи, пред сè мора да се почитува автономноста на локалните власти и нивната способност да стапат во креативни и иновативни партнерства со локалните заедници.

2. МЕЃУНАРОДНИ ДОКУМЕНТИ ЗА СОРАБОТКА НА ЛОКАЛНО НИВО¹

2.1. ЕВРОПСКА УНИЈА

Приодот за учество при изготвување политики и закони на ниво на ЕУ и нејзините држави членки е вграден во **Лисабонскиот договор**². Поконкретно, членот 10 пропишува дека: „*Секој граѓанин има право да учествува во демократскиот живот на Унијата. Одлуките се донесуваат колку што е можно поотворено и поблиску до граѓанинот*“. Ова исто така е одраз на обврските на локалните власти да придонесат кон партиципативната демократија во согласност со напорите на ЕУ.

Во 2009 Европскиот парламент усвои резолуција за перспективите на **Развивање граѓански дијалог согласно Лисабонскиот договор**.³ Резолуцијата е значајна затоа што таа го зајакнува значењето на консултирањето и ги повикува институциите на ЕУ да усвојат обврзувачки насоки во врска со назначување претставници од граѓанското општество, методи за организирање консултации и нивното финансирање и ги повикува да водат регистри на активни ГО. Понатаму, резолуцијата ги повикува институциите на ЕУ и државите членки целосно да ги користат ордедбите и најдобрите практики за да „*воспостават дијалог со граѓаните и ГО*“, а особено во оние региони и сектори каде не се целосно развиени. Резолуцијата исто така потврдува дека дијалогот со граѓаните на сите нивоа бара одредени финансиски ресурси, па според тоа ги повикува засегнатите страни и одговорни тела да обезбедат таквиот дијалог соодветно да се финансира.⁴

Дури и пред да се усвои Лисабонскиот договор, Европската комисија во 2001 ја разви **Белата книга за европско управување**⁵ која, меѓу другото, имаше за цел да зајакне култура на консултација и дијалог на ниво на ЕУ и на тој начин да го зголеми легитимитетот на одлуките. Книгата истакнува пет начела на „добро управување“: отвореност, учество, отчетност, ефективност и доследност, кои не само што „*ја зајакнуваат демократијата и владеењето на правото во државите членки, туку се применуваат на сите нивоа на владата – глобално, европско, национално, регионално, локално*“.

2.2. СОВЕТ НА ЕВРОПА

Советот на Европа разви бројни документи и препораки со цел да се зголеми моќта и учеството на граѓаните во демократскиот процес на локално, регионално и национално ниво.

Првиот меѓународен обврзувачки договор кој ги гарантира правата на заедниците и нивните избрани власти и го воспоставува начелото на субсидијарност е **Европската повелба за локална самоуправа** која беше изготвена во рамките на Советот на Европа и стапи во сила на 1 септември 1988 (во понатамошниот текст: „*Европска повелба*“). Со потпишувањето на Европската повелба, државите се обврзаа да ја почитуваат суштината на основните начела, *inter alia*, правото на граѓаните да учествуваат во раководењето со јавните работи.

Делот 3 во членот 4 го артикулира начелото на субсидијарност како што следува: „*Јавните надлежности генерално ќе се остваруваат, доколку тоа е можно, од страна на оние власти кои се најблиски до граѓаните. Доделувањето на надлежноста на друга власт треба внимателно да ги земе предвид обемот и природата на задачата и барањата за ефикасност и економичност*“.⁶

¹ Следниот дел беше развиен со помош на Хана Асиповиќ (Hanna Asipovich), ЕЦНЗ

² Консолидирана верзија на Договорот за Европската Унија, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0013:0046:EN:PDF>

³ P6_TA(2009)0007, 13 јануари 2009

⁴ За дополнителни информации, види: EurActiv.com, „ЧП притискаат за 'Структуриран дијалог' со граѓаните на ЕУ“, 14 јануари 2009, <http://www.euractiv.com/en/socialeurope/meps-push-structured-dialogue-eu-citizens/article-178503>, прифатено на 14 септември, 2010

⁵ COM(2001) 428

⁶ <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/122.htm>

Можноста за учество на граѓаните е вклучена во концептот на локална самоуправа, која е објаснета со членот 3:
„1. Локалната самоуправа го пренесува правото и способноста на локалните власти, во рамките на законот, да го регулираат и да управуваат со значителен дел од јавните работи кои се под нивна одговорност а во интерес на локалното население.

2. Ова право ќе го остваруваат советите или собранијата составени од членови слободно избрани со тајно гласање врз основа на директно, еднакво, општо гласање, и кои може да имаат извршни органи кои ќе им даваат отчет. Оваа одредба ниту на кој начин нема да влијае на прибегнување кон здруженија на граѓани, референдуми или било каква друга форма на директно учество на граѓаните онаму каде што е дозволено со статут.“

Европските министри одговорни за локална и регионална демократија на состанокот одржан на Конференцијата во Валенсија, во 2007 г., ја изготвија „**Декларацијата од Валенсија**“ која дава нагласка на потребата државите да усвојат мерки за да се обезбеди етичко однесување од страна на локалните власти и транспарентност во јавното управување и донесување одлуки.⁷ Состанокот даде мотивација да се развие еден дополнителен протокол кон Европската повелба за локална самоуправа и формално ја одобри Стратегијата за иновативност и добро управување, која подоцна во 2008 беше усвоена од страна на Комитетот на министрите на Советот на Европа.⁸

Дополнителниот протокол кон Европската повелба за локална самоуправа за правото на учество во работите на локалната власт⁹ е резултат на повеќе од две децении практично искуство со меѓувладиното работење на Советот на Европа во врска со учество на локално ниво. Протоколот го изготви Европскиот комитет за локална и регионална демократија (КЛРД) и е отворен за потпишување од ноември 2009 г. Дополнителниот протокол има за цел во рамките на Повелбата да го внесе правото на секој поединец да учествува во работи на локална власт.¹⁰

Членот 1 од Протоколот пропишува дека:

1. Државите членки ќе го обезбедат правото на учество во работата на локалната власт на секој еден, во делот на нивна надлежност;
2. Правото да се учествува во работите на локалната самоуправа означува право да се бара да се утврди или да се влијае на спроведувањето на овластувањата и одговорностите на локалната власт.

Она што е битно е дека во делот 3 од членот 1 се утврдува одговорноста на државата потписничка да воспостави и одржува законска рамка која го олеснува правото на учество во работите на локалната власт.

Понатаму, Протоколот пропишува дека државите треба да преземат мерки за поддршка на учеството. Тие мерки, како што се утврдени во членот 4(2), вклучуваат:

„i... овластување на локалните власти за да го овозможат, унапредат и олеснат спроведувањето на правото на учество утврдено во овој протокол;

ii... обезбедување да се воспостават:

а. Постапки за вклучување на луѓето, која може да се состои од консултативни процеси, локални референдуми и петиции, а онаму каде локалната власт има многу жители и/или опфаќа голема географска област, мерки за да се вклучат луѓето на ниво кое е поблиску до нив;

б. Постапки за пристап до официјални документи што ги имаат локалните власти, согласно уставниот поредок и меѓународните правни обврски на страната,;

⁷ Министрите на Советот на Европа промовираат добро демократско управување на локално ниво: www.eukn.org/E_library/Urban_Policy/Council_of_Europe_ministers_promote_good_democratic_governance_at_local_level

⁸ Стратегија за иновативност и добро управување (2008): www.coe.int/t/dgap/localdemocracy/Strategy_Innovation/Strategy_Brochure_E.pdf

⁹ <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/207.htm>

¹⁰ Прочитајте го коментарот кон Протоколот: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/207.htm>

- в. Мерки за задоволување на потребите на категории лица кои се соочуваат со одредени пречки при учествувањето; и,
- г. Механизми и постапки за решавање и одговарање на претставки и сугестии во врска со функционирањето на локалните власти и локалните јавни услуги;
- iii... поттикнување да се користат информации и комуникациски технологии за унапредување и остварување на правото на учество утврдено во овој протокол.“

Протоколот прифаќа дека постапките, мерките и механизмите може да се различни за различни категории на локални власти, имајќи ги предвид различните големини и надлежности. Тој исто така го нагласува значењето на консултација со локалните власти кога се развиваат вакви механизми на национално ниво.

Како признание на важноста на дијалогот помеѓу граѓаните и локално избраните претставници и фактот дека успехот на која било политика за локално демократско учество зависи од заложбата на локалните власти, во 2001 г. **Комитетот на министрите на Советот на Европа ја усвои Препораката 19** до државите членки за учество на граѓаните во локалниот јавен живот (во понатамошниот текст: „Препорака“).¹¹

Комитетот на министрите препорача владите на државите членки:

1. да, вклучувајќи ги локалните и, каде што е применливо, регионалните власти, воспостават политика дизајнирана да го унапреди учеството на граѓаните во локалниот политички живот, која ќе се темели врз начелата на Европската повелба, како и врз начелата содржани во Препораката;
2. да усвојат мерки во рамките на нивните овластувања, особено со цел да се подобри законската рамка за учество и да се обезбеди националното законодавство и прописите да им овозможат на локалните и регионалните власти да вклучат голем број инструменти за учество;
3. да ги поканат, на соодветен начин, локалните и регионалните власти:
  - да се заложат за начелата на Препораката и да преземат ефективно спроведување на политиката за унапредување на учеството на граѓаните во локалниот јавен живот;
  - да ги подобрат локалните прописи и практичните организирања во врска со учеството на граѓаните во локалниот јавен живот и да превземат секакви други мерки во рамките на нивните овластувања да се унапреди учеството на граѓаните, целосно почитувајќи ги мерките наведени во Препораката;
4. да обезбедат Препораката да се преведе на официјалниот јазик или јазиците на нивните земји и, на начин кој тие го сметаат соодветен, да се објави и за неа да се информираат локалните и регионалните власти.

Комитетот на министрите ги истакна следните 13 основни начела на политиката за локално демократско учество:

- ✓ гаранција на правото на граѓаните да имаат пристап до јасни, сеопфатни информации;
- ✓ барање нови начини да се подобри граѓанскиот активизам за потребите на заедницата;
- ✓ развивање на свеста за припадност на една заедница;
- ✓ охрабрување на локалните лидери да дадат нагласок на учеството на граѓаните;
- ✓ усвојување сеопфатен пристап по прашањето за учество на граѓаните;
- ✓ обезбедување на еден широк спектар на инструменти за учество;
  - а. започнување на една длабинска процена на состојбата и воведување систем за набљудување;
  - б. овозможување размена на информации и заедничко учење за ефективност на различните методи за учество;
- ✓ обрнување посебно внимание на оние кои остануваат надвор од локалниот јавен живот;
- ✓ препознавање на важноста на правична застапеност на жената во локалните политики;
- ✓ нагласување на улогата на децата и младите луѓе;
- ✓ препознавање и унапредување на улогата што ја имаат здруженијата и групите на граѓани; и,
- ✓ обезбедување поддршка за заеднички напор на властите на секое територијално ниво.

¹¹ <https://wcd.coe.int/wcd/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=871861&SecMode=1&DocId=1268766&Usage=2>

Во светлината на горните начела, Препораката утврдува конкретни чекори и мерки за поттикнување и зајакнување на учеството на граѓаните во локалниот јавен живот.

Препораките на Комитетот на министрите на Советот на Европа до државите членки за правниот статус на ГО од 2007 г. пропишуваат дека „Владините и квазивладините механизми на сите нивоа треба да обезбедат ефективно учество на ГО во дијалогот и консултацијата за целите и одлуките за јавната политика, без никаква дискриминација. Ваквото учество треба да обезбеди слободно изразување на различни мислења на луѓето во однос на функционирањето на општеството. Ова учество и соработка треба да се олеснат со обезбедување на соодветно давање или пристап до официјални информации. ГО треба да бидат консултирани за време на подготвување на нацрт-примарно и секундарно законодавство кое влијае врз нивниот статус, финансирање или области на работење“.¹²

Стратегијата за иновација и добро управување на локално ниво беше изготвена како практичен инструмент за да даде синергии помеѓу сите засегнати страни и да обезбеди подобрување на локалното управување. Стратегијата се темели врз 12 начела, кои опфаќаат една сеопфатна дефиниција за демократско управување од добар квалитет и може да служи како одредница за работењето на локалната власт. Првото начело се однесува на правично спроведување избори, застапување и учество. Меѓу другото, тоа вели дека „Сите мажи и жени може да имаат право на глас во донесувањето одлуки, било директно или преку легитимни посреднички тела кои ги застапуваат нивните интереси. Ваквото широко учество се темели врз слободата на изразување, собирање и здружување“.

Стратегијата воведува еден механизам за спроведување кој се темели на четири столбови:

- ✓ Заложба на поединечни локални власти да го подобрат нивното работење во поглед на 12-те начела;
- ✓ Национални акциски програми;
- ✓ Опис на добро демократско управување¹³; и
- ✓ Платформа на засегнатите страни.

Стратегијата беше дополнително поддржана со документот за спроведување **“Кон спроведување”**¹⁴ кој ги развива наведените столбови.

И покрај тоа што нема обврзувачки карактер, вреди исто така да се спомене и **Кодексот за добра практика за граѓанско учество во процесот на донесување одлуки** кој беше усвоен на конференцијата на МГО на 1 октомври 2009 (во понатамошниот текст „Кодекс на добра практика“).¹⁵ Кодексот на добра практика утврдува еден збир на општи начела, упатства, алатки и механизми за граѓанско учество во механизмот за политичко донесување одлуки со намера да се спроведе на локално, регионално и национално ниво.

2.3. ДРУГИ ДОКУМЕНТИ

Постојат бројни други меѓународни конвенции кои го истакнуваат значењето на пристапот до информации и учество на јавноста во процесите на донесување одлуки. Економската комисија за Европа на Обединетите нации, на 25 јуни 1998 г., ја усвои **Конвенцијата за пристап до информации, учество на јавноста во донесување одлуки и пристап до правдата по прашања од животната средина**, во данскиот град Архус, на Четвртата министерска конвенција за процесот на „Животната средина за Европа“ (во понатамошниот текст: „Конвенција

¹² Совет на Европа, Препорака CM/Rec (2007) 14 од Комитетот на министрите до државите членки за правниот статус на невладините организации во Европа

¹³ Европски опис на добро управување:

http://www.coe.int/t/dgap/localdemocracy/Strategy_Innovation/ELoGE_en.asp

¹⁴ Стратегија за иновација и добро управување на локално ниво – кон спроведување:

<https://wcd.coe.int/wcd/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=1766578&SecMode=1&DocId=1696278&Usage=2>

¹⁵ Текстот на Кодексот за добра практика може да го најдете на следната интернет-страница: http://www.coe.int/t/ngo/Source/Code_English_final.pdf

од Архус¹⁶). Конвенцијата не е само спогодба за животната средина, туку исто така и конвенција во врска со владината отчетност, транспарентност и одговорност. Конвенцијата од Архус ги дава правата на јавности им наметнува на јавните власти од земјите потписници, обврски во врска со пристапот до информации и учество на јавност и пристап до правдата.¹⁷ Конвенцијата од Архус не прави разлика помеѓу владини нивоа; од државите се бара да ги спроведат прописите за јавните власти на национално, на регионално како и на локално ниво.¹⁸

3. АНАЛИЗА НА СОСТОЈБИТЕ ВО НЕКОЛКУ ЗЕМЈИ

Делот што следува дава преглед на состојбата во земјите кои беа истражувани за целите на овој документ. Секоја од земјите е прикажана од гледна точка на законската рамка за соработка и учество и најопштите модели што секористат за унапредување на таквото партнерство и вклученост.

3.1. УНГАРИЈА

3.1.1. Општ преглед на локалните самоуправи во Унгарија

Децентрализацијата на власта на локалните самоуправи се случи во раните 1990-ти. Законот за локалните самоуправи беше усвоен во 1990 г.¹⁹

Локалната власт постои на две нивоа: општинско и окружно. Општините се основни единици на системот и се организирани во населби, вклучувајќи ги и селата, градовите и градовите со права на округ. Средниот слој на локална власт се состои од 19 окрузи. Будимпешта, како главен град на Унгарија, има посебен правен статус.

Не постојат хиерархиски односи помеѓу општините и окрузите. Според Уставот²⁰, основните права на сите локални самоуправи се еднакви. Владите на ниво на округ не се супериорни и немаат надзорна власт врз општините. Разликата помеѓу овие две е во управните задачи делегирани на секоја од нив: окрузите обезбедуваат јавни услуги кои населбите не се во состојба да ги извршуваат.²¹

3.1.2. Законски прописи

3.1.2.1. Прописи на национално ниво

Уставот што е во сила пропишува соработка со засегнатите ГО, меѓутоа таа се однесува само на владата. За жал, неодамна усвоениот устав наречен „Основен закон“, кој ќе стапи во сила на 1 јануари 2012 г., не вклучува ваква обврска.

Неодамна усвоениот **Закон за социјално учество во подготовка на законски прописи**²² не се применува за локалните самоуправи, тој само ги регулира правилата за учество на национално ниво. Причината за исклучување на прописите за локални власти од опфатот на Законот е делумно поради тоа што во сите села нема на располагање технички услови за општа консултација. Пред сè, причината е што главниот елемент за

¹⁷ <http://www.unece.org/env/pp/welcome.html>

¹⁸ Дополнителни извори: Локална и регионална демократија – интернет-страница на СоЕ:

http://www.coe.int/t/dgap/localdemocracy/default_en.asp,

Информации и совети на СоЕ за програмите за градење капацитет на локалната власт, дел за учество на заедницата: http://www.coe.int/t/dgap/localdemocracy/Centre_Expertise/Tools/Toolkit1.pdf

ОЕСД, Оценување на јавното учество во креирање политика (2005):

http://www.oecd.org/document/2/0,3746,en_2649_34135_40758338_1_1_1_1,00.html

¹⁹ Акт бр. LXV од 1990 за локални влади

²⁰ Дел 43 од акт XX од 1949

²¹ http://lgi.osi.hu/country_datasheet.php

²² Акт CXXXI од 2010, стапил во сила на 1 јануари 2011

автономија на локалната власт е независното формулирање на локални прописи кои не би требало толку детално да се дадат со национален закон. Затоа, општинските совети ги утврдуваат правилата на социјалното учество во подготвување укази на локалната самоуправа врз основа на нивните локални околности и посебности.

Според Законот и образложението дадено овде, **Законот за локалните самоуправи**²³ ќе се дополни од 1 јули 2011 г., со една одредба со која локалната власт ќе може да ги регулира правилата за граѓанско учество во подготовка на локални прописи во вид на указ. Поточно, според амандманот, Законот за локалните самоуправи (дел 18) ќе ги вклучи следните прописи кои се однесуваат на граѓанското учество: „*Општинскиот совет ќе утврди детални правила за неговата работа во указот за организациски и оперативни прописи. Општинскиот совет ќе го утврди редоследот на такви форуми (селски и градски политички форуми, консултација на дел од град, селски состаноци итн.) кои служат за директно информирање на луѓето, невладините организации и нивната вклученост во подготовката на посоодветни одлуки. Општинскиот совет ќе биде информиран за нивниот став и дадените малцински мислења.*“

Исто така, **Законот за законодавство**²⁴, усвоен истовремено со Законот за граѓанско учество, не вклучува прописи кои се однесуваат на граѓанско учество на локално ниво. И покрај тоа што тој има посебен дел (број 19) кој се однесува на правилата да се направи консултација по нацрт-законските прописи, тој ја вклучува само следната општа одредба: „*Се додека еден акт јасно го обезбедува правото државата, локалната власт или друга организација да дадат мислење по нацрт- законски прописи кои влијаат врз нивниот правен статус или опфат на активност, подготвувачот на законската одредба ќе се грижи за тоа погоденото тело да ги оствари своите права.*“

Правото на точно и навремено информирање на јавноста е вградено во **Законот за слобода на електронските информации**.²⁵ Од локалните самоуправи се бара да објават организациски или лични податоци и податоци во врска со нивните активности, работење и управување (потребните податоци се наведени во анексот на Законот) на нивната интернет-страница или во отсуство на нивна интернет-страница, на централната интернет-страница.

Општо земено, граѓанското учество на локално ниво е слабо регулирано со националното законодавство.

3.1.2.2. Прописи на локално ниво

Како еден добар пример за регулирање на граѓанското учество на локално ниво, Советот на градот Будимпешта усвои посебен **Указ по прашања на односот помеѓу ГО и Општината Будимпешта и Постапка за тендери**.²⁶

Указот го обезбедува правото на ГО да го изнесат своето мислење и ги пропишува правилата за учество во процесот на донесување одлуки. Некои од конкретните форми за соработка вклучени во Указот се: I) граѓанските организации се поканети на состаноците на Градскиот совет; II) ГО може да дадат коментари на оние нацрти кои ги погодуваат граѓаните и опфаќаат концептуални прашања; III) формирање консултативни тела по конкретни прашања во кои се вклучени ГО; IV) одржување граѓански форуми поради информирање и консултација; V) формирање професионален советодавен и помирувачки одбор.

Еден од моделите што беа воведени со анекс 1 на Указот беа консултативните одбори, или таканаречени **консултативни одбори или граѓански работилници**, модел на соработка и партнерство кој полека се усвојува во другите заедници.

²³ Акт LXV од 1990

²⁴ Акт CXXX од 2010

²⁵ Акт XC од 2005

²⁶ 61/2008.(XI.21.) Local government decree. Унгарскиот текст може да го најдете на следата интернет-врска: http://www.budapest.hu/engine.aspx?page=civil_deklaracio

Рамковни правила за работење на консултативните одбори (така наречени граѓански работилници) наведени во Анекс 1 од Указот

➤ Цели на работењето на граѓанските тела

1) Граѓанскиот консултативен совет и секторско-професионалните граѓански работилници (во понатамошниот текст: граѓански тела) претставуваат институционални форуми за поврзување помеѓу општината и самоорганизираниот јавен сектор во Будимпешта, врз основа на демократски начела на граѓанско учество, партнерство и јавност.

2) Граѓанските тела обезбедуваат организирана рамка за учество на заедниците и граѓаните во јавните работи и разгледување на нивното мислење во одлуките на Општината Будимпешта.

➤ Постапка за воспоставување систем на граѓанско тело

3) Со воспоставувањето на системот на граѓанско тело, Канцеларијата на градоначалникот објавува иницијатива до самоорганизираните заедници на Будимпешта и формулар за пријавување со цел да се формираат професионални граѓански работилници кои се занимаваат со прашања поврзани со возрастни лица, лица со пречки во развојот, дрога, бездомници, социјални прашања, здравствена заштита, заштита на животната средина, развој на градот, работење на градот, образование, култура и спорт.

4) Граѓанските организации го доставуваат нивното барање во рамките на пропишаниот рок, со тоа што ќе ја посочат професионалната работилница во која сакаат да учествуваат, потоа конкретното лице кое ја претставува организацијата врз основа на одлука на нејзиниот одбор.

5) Врз основа на доставените барања, канцеларијата на градоначалникот спроведува постапка за акредитација според следното:

- Граѓанската организација барател да е регистрирана од страна на судот и да е правен субјект;
- Законската форма на граѓанската организација да е здружение (сојуз) или фондација;
- Граѓанската организација да работи главно во Будимпешта заради интересот на луѓето од главниот град;
- Оние граѓански организации кои се формирани да поддржат активност и работење на институции на локалната власт може да станат членки на системот само во случај кога даваат услуга на жители освен што ги поддржуваат институциите.

6) На барателите ќе им се даде можност да достават документи кои недостасуваат во текот на постапката за акредитација. Барањето ќе се одбие во случај барателот да не ги коригира недостатоците за време на пропишаниот рок. Меѓутоа, ова не ја исклучува можноста повторно да бара – со тоа што ќе ги задоволи барањата за акредитација подоцна. Барањето за работилници е континуирано и отворено.

7) Дадената професионална работилница може да се воспостави доколку за тоа се пријават за учество во нејзината работа најмалку пет организации. Професионалната работилница ќе престане во случај бројот на организации кои дефакто учествуваат во нејзината работа да се намали под 5.

8) Првиот состанок на професионалната работилница го свикува Канцеларијата на градоначалникот. Таа го информира комитетот кој има професионална надлежност по дадените прашања за формирањето на работилницата. Канцеларијата на градоначалникот ја објавува листата на оние граѓански организации кои имаат право да учествуваат на професионална работилница.

9) На својот прв состанок професионалните работилници воспоставуваат свои сопствени оперативни правила во согласност со прописите од указот и го избираат претседателот од своите членови во траење од една година.

10) Претседателите на професионалните работилници го сочинуваат Граѓанскиот консултативен совет. Првиот состанок на Советот го свикува Канцеларијата на градоначалникот. На својот прв состанок Советот воспоставува свои сопствени оперативни правила во согласност со прописите од Указот и го избира претседателот од своите членови во траење од една година. Ко-претседателот на Советот е лицето кое се назначува од страна на Генералното собрание на главниот град и е одговорно за граѓански односи.

11) Откако ќе се развие системот на граѓанско тело, Советот за граѓанска консултација одлучува да воспостави дополнителни професионални работилници или да престане или да ги спои постојните. Пред да ја донесе својата одлука, Советот за цивилна консултација преговара со засегнатите комитети на Генералното собрание.

➤ **Право и надлежност на граѓанските тела**

12) Секторско-професионалните работилници може да го изнесат своето мислење во врска со документи за кои се бара мислење што ги обезбедило Генералното собрание и комитетите на Генералното собрание.

13) Граѓанско консултативниот совет го изнесува своето мислење во врска со концептуалното прашање за односите локална самоуправа – граѓани и други прашања кои не се специјалност на која било работилница.

14) Секторско-професионалните работилници може да дадат сугестии до засегнатиот комитет на Генералното собрание и Советот за граѓанска консултација до Генералното собрание за да се расправа по конкретни прашања и предлози.

15) Системот на граѓанско тело - врз основа на соработката со секој комитет, ги сумира искуствата во врска со статусот, работењето, можностите за развој на партнерство помеѓу граѓаните - локална власт секоја година, понатаму подготвува куса оценка за Генералното собрание на главниот град која се доставува од страна на лицето назначено од Генералното собрание на главниот град и одговорно за граѓански односи.

Меѓутоа, во неколку општини не постои посебен локален указ кој го регулира граѓанското учество и тие наместо тоа, се насочуваат кон праксата.²⁷ Најверојатно оваа ситуација ќе се смени веднаш штом стапат во сила новите прописи од Законот за локалните самоуправи.

3.1.3. Инструменти за соработка на локално ниво

Постојат различни видови инструменти што се користат во Унгарија за да се унапреди меѓусекторската соработка на локално ниво. Во 2003 г. Владата ја усвои Граѓанската стратегија за соработка и врз основа на Стратегијата, неколку локални самоуправи го усвоија својот политички документ подеднакво вклучувајќи ги и општите забелешки и локалните посебности. Прашањата кои се однесуваат на граѓанско општество често пати се делегираат на службено лице кое обично работи во одделението за култура на општината, меѓутоа поради ограничениот капацитет, тоа обично е во комбинација со други задолженија (како што се младинските прашања). Општината Будимпешта е единствен пример каде што функционира граѓанска канцеларија. ГО може да го изнесат своето мислење во граѓански совети или на тематска граѓанска работилница – како што е наведено погоре во случајот со Будимпешта, која работи со управна и инфраструктурна поддршка што ја обезбедува локалната самоуправа. Локалните самоуправи исто така ги поддржуваат организациите на граѓанското општество преку разни видови неповратни средства, меѓутоа постои огромна разлика помеѓу средствата што ги дистрибуира секоја од локалните самоуправи.

3.1.3.1. Политички документи и локални стратегии

Политички документи на државно ниво

Граѓанската стратегија на унгарската влада беше усвоена во 2003 г. и покрај тоа што вклучува општи изјави за статусот на граѓанскиот сектор и е усмерена кон владините напори да се унапреди ефективното работење на граѓанските организации, таа исто така има неколку упатувања за потребата од граѓанско учество на локално ниво. На пример, Стратегијата вели дека на работењето на ГО им помага владината политика според која граѓанската контрола на владата и локалните власти, поделбата на работата помеѓу владата/локалните власти, деловниот сектор и организациите на граѓанското општество и нивната соработка се од исклучителна важност.

²⁷ Како што напомена едно од службените лица по граѓански прашања: „Ние или ставаме сè на хартија или го продолжуваме времето за да ја материјализираме соработката во пракса“.

Во Граѓанската стратегија владата нагласува дека тие очекуваат сите институции на управата да се идентификуваат со начелата вклучени во Стратегијата, а исто така дава пример кој треба да го следат локалните самоуправи.

Во согласност со ова, неколку локални самоуправи усвоија свои сопствени граѓански стратегии во изминатите осум години, а особено помеѓу 2003 и 2005 година²⁸. Дури и во изминатата година локалните самоуправи воведоа нови граѓански стратегии.²⁹ Четири години подоцна поранешната влада ја усвои **Резолуцијата за мерките кои служат за развој на односите влада-граѓански сектор**³⁰ со цел дополнително да ја поттикнат соработката помеѓу владата и ГО.

Врз основа на правно обврзувачката резолуција, секое министерство³¹ подготви свој сопствен акциски план. Различно од Стратегијата, Резолуцијата воведоа нов приод на децентрализирање на спроведувањето и унапредување на соработката помеѓу министерствата и ГО. Од нив битно е да се спомене Граѓанскиот акциски план на поранешното Министерство за локална самоуправа и регионален развој кој се однесува на локалната соработка.

Граѓанскиот акциски план на поранешното Министерство за локална самоуправа и регионален развој (2007-2008) ги утврдува следните задачи кои го надминуваат националното ниво и директно влијаат врз соработката ГО - локална самоуправа:

- ✓ Системот за соработка во социјален дијалог ќе се воспостави на регионално ниво;
- ✓ Професионалните информации и совети, вклучувајќи ги и добрите практики во Унгарија и во државите членки на ЕУ, ќе се подготват за локалните самоуправи и нивните партнерства со цел да се унапреди предавањето на должностите од јавен интерес од страна на локалната самоуправа на граѓанскиот сектор;
- ✓ Сојузите и репрезентативните ГО ќе се вклучат во подготовка на такви нацрт-закопи (организација, работење на локалните самоуправи, надзор на должностите, финансирање итн.) кои може да го олеснат проширувањето на односите ГО - локална самоуправа;
- ✓ За вклучување на ГО во работењето на државата и должностите на локалната самоуправа ќе се подготват препораки;
- ✓ Во текот на комуницирањето со општините тие ќе се охрабрат да ги вклучат ГО во извршувањето на должностите на локалната самоуправа;
- ✓ Во текот на комуницирањето со општините ќе се воспостават различни методи за соработка, а постојните ќе се унапредат.³²

Политички документи на локално ниво

Испитаните граѓански стратегии вклучуваат аргументација за нивната сопствена цел и причините за нивното усвојување, значењето и локалната состојба на граѓанскиот сектор, листа и мал вовед на локалните ГО, стратешките и конкретните цели, каналите за комуникација, правилата за вклучување на ГО во постапката за донесување одлуки, формите на поддршка и правилата за финансирање.

²⁸ На пример, Граѓанската стратегија на Зентес (јануари 2005), Граѓанската стратегија на Золнок (ноември 2003), Граѓанската концепција на Нирегихаза (јануари 2004).

²⁹ На пример, Граѓанската стратегија од XV округ на Будимпешта (март 2009), Граѓанската стратегија на Вишеград (април 2010), Граѓанската стратегија на Дебрецен (ноември 2010).

³⁰ 1065/2007. (VIII.23.) Governmental Resolution

³¹ На пример:

Министерство за социјални и трудови односи: <http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=16437&articleID=32285&ctag=articlelist&iid=1>

Министерство за земјоделство и рурален развој: <http://www.vm.gov.hu/main.php?folderID=2044&articleID=13722&ctag=articlelist&iid=1>

³² Целиот текст на акцискиот план може да се најде на следната интернет-страница:

[http://www.otm.gov.hu/web/bmtvtev.nsf/0/4D94EABBE4FA4881C12575E4004596A5/\\$FILE/7_2008_OTM-ut.pdf?OpenElement](http://www.otm.gov.hu/web/bmtvtev.nsf/0/4D94EABBE4FA4881C12575E4004596A5/$FILE/7_2008_OTM-ut.pdf?OpenElement)

Структурата на **Вишеградската граѓанска стратегија** усвоена во 2010 г. на убав начин ги покажува темите кои треба да се регулираат во еден документ за локална политика.

- ✓ Вовед
- ✓ Оценка на сегашната состојба
- ✓ Карактеризација на ГО кои работат во Вишеград
- ✓ Улогата и значењето на ГО
- ✓ Воведување соработка помеѓу локалната самоуправа и ГО
- ✓ Заедничките цели на локалната самоуправа и граѓанскиот сектор
- ✓ Свкупните цели
- ✓ Конкретните цели
- ✓ Информации и совети за спроведувањето
- ✓ Набљудување на спроведувањето
- ✓ Кус преглед

Исто така, вреди да се спомне општината Зентес како добар пример со оглед на тоа дека **цивилната стратегија усвоена од страна на општинскиот совет на Зентес** е насочена кон локалните посебности, покрај тоа што го истакнува значењето на ГО и нивната соработка со локалната самоуправа. Врз основа на граѓанската стратегија, **граѓанскиот совет на општината Зентес** беше формиран од страна на ГО којшто се сметаше за партнер на локалната самоуправа и ги застапува интересите на ГО. Општината ја ревидира граѓанската стратегија еднаш на две години и во посебен акциски план се вклучуваат нови стратешки политики за следните две години.

Врз основа на ваквиот акциски план, сегашната локална власт се обидува да воспостави таканаречен **„Граѓански дом“**.³³ Граѓанскиот дом ќе ги има следните функции: I) ќе помага во соработката помеѓу граѓанските организации и регионалните, градските и малцинските локални самоуправи и учеството на ГО во донесувањето одлуки преку редовни координативни форуми, тркалезни маси; II) редовно ќе контактира со бројни формални граѓански организации и неформални локални иницијативи лично и по пат на е-пошта; III) ќе обезбедува активности за развој на заедницата; IV) ќе организира обуки за прашања кои најмногу ги погодуваат ГО и заедниците; V) ќе спроведе професионален консултативен систем по прашања со утврден редослед на теми како што се право, статус на јавен интерес, сметководство, даноци, финансирање, развој на заедницата; VI) постојано ќе обезбедува информации, ќе гради и ажурира база на податоци за локални ГО, можности за неповратни средства, чадор-организации и експерти на ниво на округ; VII) ќе соработува со слични ГО во регионот, со општинскиот центар за побарувачки итн. Во соработка со Градската библиотека, тие исто така сакаат да воспостават граѓанска библиотека (собирање книги, документи и аудио-визуелни материјали).

3.1.3.2. Тела за соработка

На локално ниво граѓанските прашања може да се делегираат на посебна граѓанска канцеларија, како што е случајот со Будимпешта или нив да ги решава одговорно службено лице (на пр., кое работи во Одделението за култура) како што е случајот со Дебрецен и Зентес.

Граѓанска канцеларија на главниот град - работи како дел на Одделението за услуги на корисници, има двајца вработени и извршува неколку задачи кои се однесуваат на граѓанското учество. За време на нивната

³³ The information was provided by Olga Virág, official in charge of youth and civil issues.

³⁴ Around 75% of the of the district municipalities have officials responsible for civil issues and most of them at the same time undertake other tasks as well. The information was provided by the Civil Office.

работа, тие соработуваат со државните службеници кои работат во областите на Будимпешта – доколку ги има³⁴. Таа раководи со посебната **База на податоци** уште од 2005 г., која вклучува повеќе од 1.500 ГО. Регистрирањето во оваа база на податоци е услов да се учествува на тендерот што го објавува Општината Будимпешта. Административната предност на регистрирањето е во тоа што организацијата не треба постојано да доставува задолжителни анекси со оглед дека тие се депонираат во Граѓанската канцеларија при регистрирањето. Базата на податоци исто така се користи за испраќање билтени на редовна основа и за помош на ГО да си го најдат својот соодветен партнер во градот.

Исто така, Граѓанската канцеларија ја координира работата на граѓанските професионални работилници кои се формирани во различни области, како што се оние за социјални прашања, здравствена заштита, заштита на животната средина, образование и други прашања. Граѓанските организации можат да се приклучат во работилниците по постапка за акредитација. Граѓанската канцеларија обезбедува информации во врска со тековните тендери и заради соодветно информирање за водење и ажурирање на **Граѓанската страница** на интернет-страницата на Општината Будимпешта.

Указот на Општината Будимпешта (споменат погоре) во членот 4(1) ја опишува постапката за доставување коментари преку Граѓанската страница. На интернет-страницата се доставува нацрт-документ на Генералното собрание кој ги се однесува на граѓаните со тоа што на ГО им се дава 15 дена да достават мислење. ГО може да ги испратат мислењата и да ги испратат сугестиите преку интернет-страницата, а лицето одговорно за подготовка на нацртот треба да го анализира пристигнатото мислење и да даде кус преглед кој треба да се објави во рок од 21 ден. Лицето не мора конкретно да одговори на секоја достава.

Budapestportál

Keresés

Hírek
Város
Önkormányzat
Kisebbségi oldal
Szolgáltatás
Programok
Civil Oldal
E-ügyintézés
E-információs adatok
Közérdekű adatok
Választás
A Főváros sportja

Városházi hírek
Budapesti hírek
Kerületi hírek
Kulturális hírek
Kék hírek
Közlekedési hírek
Időjárás
Lap- és blogszemle
Sajtóesemények, meghívók

[+] Ügyfélszolgálat
[+] Fórum
[+] Regisztráció
[+] Keresés
[+] Sitemap
[+] Linkgyűjtemény
[+] English
[+] Deutsch
[+] Français

Civil Oldal : Civil Szakmai Műhelyek

Civil Szakmai Műhelyek

Budapest Fővárosi Közgyűlésének 61/2008. (XI.21.) számú a Fővárosi Önkormányzat és a fővárosi civil szervezetek kapcsolatrendszerének egyes kérdéseiről, pályázati rendszeréről szóló önkormányzati rendelete (Civil Rendelet) nyomán, Budapest Főváros Főpolgármesteri Hivatala szakmai műhelyek felállítását kezdeményezte az alábbi területeken: időügyi, fogyatékos-ügyi, drogügyi, hajléktalanügyi, szociális, egészségügyi, környezetvédelmi, városfejlesztési, városüzemeltetési, oktatási, kulturális, sport.

A civil műhelyek célja szakmai, ágazati kérdések, problémák megvitatása, valamint a közösen elfogadott álláspontok megjelenítése a Fővárosi Önkormányzat döntéseiben.

Az alábbi műhelyek alakultak meg: **Fogyatékos-ügy, Kulturális, Sport, Oktatás, Környezetvédelem, Városfejlesztés, Egészségügy, és Szociális.**

A műhelyek munkájához folyamatosan lehet csatlakozni! A jelentkezési lap itt tölthető le.

Bővebb felvilágosítás a Fővárosi Civil Irodán Telefon: 327- 12-11

CIVIL SZAKMAI MŰHELY	ELNÖK
Szociális Városfejlesztés	Gosztonyi Géza Árpalóczi Géza

Legfrissebb hírek:

[+] [Közös megegyezéssel távozik a BKV vezérigazgatója](#)

[+] [Tarlós István főpolgármester reanálisa Tóth Ákosnak a Népszabadságban megjelent „Tarlós imáta” című cikkére](#)

[+] [Nővényünnep és Vidám doboznapok az Állatkertben - Tíz italos kartondoboz most gyermekjeget ér](#)

[+] [Forgalomkorlátozás várható a XXI. kerületi Weiss Manfréd úton](#)

[+] [Több ezren a 26. Budapesti Nemzetközi Félmaratonon](#)

Граѓанската страница ги вклучува најновите вести и информации за следните главни теми:

- ✓ Граѓански професионални работилници;
- ✓ Граѓански вести;
- ✓ Граѓанска база на податоци на главниот град;
- ✓ Граѓанска изјава на локалната самоуправа на Будимпешта и Граѓанскиот указ;
- ✓ Текстот на Актот за националниот граѓански фонд³⁵;
- ✓ Преглед и есеј за непрофитниот сектор (на теми од 1 %, донација, статистики, активности на ГО, меѓународни истражувања и истражувања на ЕУ, партнерство, волонтеризам, тендери, правни прашања, управување);
- ✓ Соодветни законски прописи;
- ✓ Врски со други портали корисни за граѓански организации;
- ✓ Тендери за граѓански организации (вклучувајќи и тендер на националниот граѓански фонд, како и јавна фондација и приватни организации);
- ✓ Граѓанска врска со ЕУ (вклучувајќи точки за поврзување помеѓу ЕУ и граѓански организации и соодветните интернет-страници).

Во случај на помалите градови и села, информациите што се даваат на интернет-страницата обично се со помалку детали и доста ограничени и ги наведуваат само локалните ГО. Меѓутоа тие користат други форми за да допрат до граѓанското општество, на пример, во случај на Зентес оние ГО регистрирани во базата на податоци на локалната власт редовно се информираат за можностите за финансирање, конференции и други соодветни прашања преку е-пошта, а сите ГО добиваат писма по пошта кои се однесуваат на прашања што ги засега сите.³⁶

3.1.3.3. Финансирање

Според Граѓанската стратегија, унгарскиот граѓански сектор во 2003 г. беше недоволно финансиран од страна на владата и локалните власти, исто така, распределбата на буџетските средства не беше балансирана. Во изминатите 10 години големината на приходот од државни средства значително се зголеми. Додека во 2000 г. приходите од државното финансирање (вклучувајќи ја и поддршката што доаѓа од централниот буџет и локалната самоуправа, моделот 1 %, приходот од вратен ДДВ) изнесуваа 28 %, во 2008 г. се зголемија на 44 %. Меѓутоа, во случај на таканаречените класични ГО (фондации и здруженија), стапката изнесува само 35 %.³⁷ Вкупно земено, 30.507.400,000 ХУФ³⁸ беше локална владина поддршка во 2008 г., што е еднакво на 7,4% од вкупниот приход на ГО.

Општината на Будимпешта ги поддржува активностите на ГО преку различни финансиски форми.

Општината обезбедува средства за спроведување на задолжителните задачи и тоа го покажува во годишниот буџет со преглед на организации и износ. Покрај тоа, Општината дава неповратни средства за различни проекти од таканаречените буџети на советот. Општината има посебен буџет на советот за еднакви можности и граѓански прашања кои заедно изнесуваа 75 милиони ХУФ во 2010 г. Од овој износ, 35 милиони ХУФ беа наменети за целта на еднакви можности, а 50 милиони ХУФ служеа за граѓански прашања. Постојат и други буџети на советот (култура, спорт, заштита на животна средина итн.) кои имаат тендери што им се на располагање на ГО.

³⁵ Националниот граѓански фонд има за цел да го зајакне работењето на ГО и развојот на третиот сектор преку поддршка со неповратни средства. Неповратните средства ги распределуваат одборите составени од претставници на граѓанските организации. Начелата на системот поддршка-неповратни средства се утврдени од страна на Советот кој има мнозинство делегати од ГО.

³⁶ Информацијата беше добиена од Олга Вираг (Olga Virág), службено лице одговорно за младински и граѓански прашања.

³⁷ Централен завод за статистика на Унгарија (2010): Непрофитни организации во Унгарија 2008. Централен завод за статистика на Унгарија, Будимпешта.

³⁸ Што е еднакво на 115.470 евра, според курсната листа на централната банка од 6 јуни 2011.

Вреди да се спомене дека националниот граѓански фонд исто така поддржува локален дијалог со тоа што обезбедува поддршка за градење капацитети на ГО и унапредување на нивна соработка. На пример, Фондот објави повик за доставување тендер на почетокот на оваа година со цел да се зајакнат локалните заедници и професионалните сојузи преку поддршка на граѓанското учество и акциите на граѓаните. Распределбата на расположливите средства³⁹ се однесува на иницијативата за територијална и професионална соработка и поддршка на други форми на активност со кои се унапредува заедничката активност на ГО.⁴⁰ Барателот ќе соработува со најмалку две организации кои се регистрирани од страна на судот и ќе ја приложи спогодбата за соработка склучена помеѓу нив. Очекуваните резултати ќе се оценат врз основа на следните критериуми: I) партнери кои соработуваат; II) организации опфатени со граѓанската соработка; III) нова соработка; IV) настани кои и помагаат на соработката; V) учесници во програми (конференции, семинари); VI) експерти поддржани од програмата; VII) производи кои ја зголемуваат соработката добиена за време на проектот.

3.1.3.4. Друг модел

Таканареченото „**Теледом движење**“ е исто така одличен пример за меѓусекторска соработка на локално ниво во која се вклучени подеднакво и локалните самоуправи и ГО. Тоа има за цел да ја развие и да ја оформи заедницата, потоа да го подобри квалитетот на живеење на жителите со тоа што ќе обезбеди простор за организирање програми на заедницата, средства и помош за секојдневно администрирање (на пр., пристап до интернет).

Светски признатото движење произлезе од една граѓанска иницијатива во 1995 г. кога 15 лица го формираа Сојуз на Теледом во Унгарија. Првите теледомови беа формирани во 1994 г. и денес ги има 606 регистрирани теледомови во земјата. Во првите пет години движењето го поддржуваше УСАИД, поранешното Министерство за телекомуникации и Министерството за земјоделство и рурален развој. И покрај тоа што теледомовите повремено извршуваат јавни должности, тие не добиваат државни средства.

Прво, заедниците на помалите села формираат теледомови, бидејќи сфатија дека тоа е добра основа и алатка да се решат проблемите на локалната заедница (на пр. изготвување тендери, организирање настани, подготвување планови за развој, организирање обуки). Секој месец се формираат 2-3 нови теледомови и сега може да допрат до 2,5 милиони социјално загорени лица во целата земја.

Денес со повеќето теледомови работат граѓански организации, но има многу други кои се сопственост на локалните самоуправи, локалните институции или локалните претпријатија. Меѓутоа, успехот на теледомовите во сите и во секој посебен случај зависи од соработката на локалната самоуправа, ГО и деловниот сектор.

Унгарскиот сојуз на теледомови го утврди минималниот стандард како услов да се користи „Теледом“. Постои услужен минимум (интернет, е-пошта, користење компјутер и факс, помош за администрирање, набљудување неповратни средства, организирање обуки, услуга за ГО, обезбедување информации за јавни комунални услуги, локален центар за рекламирање, извршување работи со компјутер итн.), технички минимум (пристап до интернет, телефон, компјутерска мрежа, пишувач/читач на ЦД, скенер, штампач итн.) и оперативен минимум (граѓанска контрола, 1 вработен, 2 простории, тоалет, мебел, објавен ценовник, најмалку 20 часа отворена/недела, осигурување, поштенска адреса, оперативни правила итн.).⁴¹

³⁹ Околу 60 милиони ХУФ, кое е еднакво на 226.031 евра, според курсната листа на централната банка од 6 јуни 2011

⁴⁰ <http://www.wekerle.gov.hu/?kinek=1844&cikkid=616>

⁴¹ Дополнителни информации за движењето на Теледом може да најдете на следната интернет-страница: <http://www.telehaz.hu/>

3.2. БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА (БиХ)

3.2.1. Општ преглед на локалните самоуправи на Босна и Херцеговина

Босна и Херцеговина е поделена на два ентитети: Република Српска и Федерацијата на Босна и Херцеговина. Третото ниво на политичката потподелба на Босна и Херцеговина е кантоните и ентитетот на Федерацијата на Босна и Херцеговина кој има вкупно 10 кантони. Сите кантони имаат своја сопствена самоуправа која е според законот за Федерацијата во целина. Четвртото ниво на политичка поделба на Босна и Херцеговина е општинското. Федерацијата на Босна и Херцеговина е поделена во 74 општини и Република Српска во 63. Општините исто така имаат своја сопствена власт и типично се сместени околу најзначајниот град или место на нивна територија. Локалното управување општо земено е поефективно отколку другите нивоа на управување, меѓутоа тоа е ограничено во поглед на надлежностите и финансиите на кантоните во бошњачко-хрватската федерација на Босна и Херцеговина и централизираната структура на влада во Република Српска.⁴²

3.2.2. Законски прописи

Во **Уставот на Босна и Херцеговина** не може да се најдат корените на граѓанско учество.⁴³ Меѓутоа, во БиХ развиени се неколку спогодби помеѓу властите и третиот сектор, како и еден комплет на правила за консултирање на јавноста на државно ниво.

Правила за консултације при подготовка на правни прописи усвоен во 2006⁴⁴ резултираше со учествување на неколку успешни ГО во подготовка на закони. Правилата воведоа обврска за минимум консултација којашто треба да се исполни дури и во исклучителни околности. Согласно членот 1 од Правилата, сите министерства и други институции на Босна и Херцеговина ќе ги следат вклучените постапки за консултација при изготвувањето на правни прописи. Без оглед на тоа, содржината на Правилата јасно дава на знаење дека се применува само за тие правни прописи кои се доставени до Советот на министрите и усвоени од страна на парламентарното собрание, па според тоа прописите на локално ниво се исклучени.

Законот за начелата за локална самоуправа на Федерацијата на Босна и Херцеговина од 2006 г. пропишува дека на седниците на советот може да присуствуваат граѓани на начин и според услови пропишани во условите за работа во согласност со законот. Известувања и информации за работата на телата на единиците на локалната самоуправа може да се издадат од страна на претставници на раководителот на единицата и претставници на советот. Со цел јавноста да се информира, телата на единиците на локалната самоуправа ќе доставуваат годишни јавни извештаи во кои резултатите ќе се споредуваат со планираните програмски цели. Делот IX од Законот содржи одредби кои се однесуваат на директното учество во процесите на донесување одлуки. Според членот 43, граѓаните може да одлучат директно по прашања кои се во рамките на надлежностите на локалните самоуправи по пат на референдум, локално здружување на граѓани и други форми на директно декларирање на волјата. Процесот и постапките за директно одлучување треба да се регулираат со закон и статут. „Граѓаните ќе ги доставуваат своите предлози преку граѓански иницијативи, здруженија на граѓани, невладини организации или на кој било друг начин што може да се пропише со статутот. Единиците на локалната самоуправа може да воведат какви било други механизми на демократија на учество сè додека тие не се забранети со закон“.

⁴² http://lgi.osi.hu/country_datasheet.php?id=22

⁴³ Текстот на Уставот може да се најде на врска дадена подолу:
http://www.ccbh.ba/public/down/USTAV_BOSNE_I_HERCEGOVINE_engl.pdf

⁴⁴ Текстот на Правилата може да се најде на врска дадена подолу:
<http://www.mpr.gov.ba/userfiles/file/Javne%20konsultacije/Pravila%20za%20konsultacije.pdf>
Исто така, беше усвоен и правилник за негово спроведување: <http://www.mpr.gov.ba/userfiles/file/Javne%20konsultacije/EJ%20Pravilnik%20za%20konsultacije.pdf>

Законот за локалната самоуправа на Република Српска од 2004 г. содржи посебно поглавје за граѓанско учество. Законот ги набројува следните форми на учество: референдум, граѓански здружувања, панели на граѓани, часови на граѓани. Членот 100 од Законот пропишува дека граѓаните имаат право да покренат иницијативи за донесување или дополнување прописи кои се во надлежност на локалната самоуправа.

3.2.3. Инструменти за соработка на локално ниво

3.2.3.1. Политички документи и локални стратегии

Во 2007 г. Советот на министрите на Босна и Херцеговина (БиХ) ја усвои **Спогодбата за соработка помеѓу Советот на министрите на БиХ и невладиниот сектор** во Босна и Херцеговина, по што следуваше изборот на 31 член на Одборот за граѓанско општество во октомври. Усвојувањето на овој документ е резултат на интензивна иницијатива од страна на една коалиција на ГО на ниво на земјата наречена „Да се работи и да се постигне заедно“, координирана од страна на Центарот за унапредување на граѓанското општество (ЦКГО). Иницијативата започна во 2004 г. со цел да создаде механизми за соработка на локално и национално ниво. Работењето на националната спогодба се спроведуваше паралелно со активностите за усвојување вакви документи на локално ниво. Како резултат на тоа, 67 општини потпишаа вакви спогодби до 2009 г.⁴⁵ Коалицијатана ГО разви модел на спогодба кој може да се користи како основа од страна на општините. Не постојат спогодби на ниво на ентитет.

(1) *Кантоналната влада и ГО во кантонот ја изразуваат својата подготвеност да работат заедно кон постигнување на следните главни цели:*

Унапредување заеднички дијалог и соработка при планирање и давање основни услуги за граѓаните на Сараево;

б. Зголемување на степенот на заедничка почит и ценење на конкретните улоги и одговорности кои ги имаат Владата на кантонот и секторот на ГО за развивање на Кантонот и користа на сите негови граѓани;

в. Зголемено учество на граѓаните и ГО во одлучувањето и јавната политика од опфатот на одговорности и овластувања на Кантонот Сараево;

г. Планирање неповратни средства и финансирање одржлив развој на секторот на ГО во Кантонот Сараево;

д. Унапредување и поддршка на слободно здружување на граѓани за да ги заштитат нивните права и интереси и развивање активно граѓанство;

ѓ. Поддршка за развивање доброволна работа, поединечна и корпоративна филантропија, социјална солидарност и социјален капитал;

е. Обезбедување синергии за кантоналната влада и секторот на ГО во процесот на европска интеграција;

ж. Заедничко застапување и лобирање од страна на повисоките власти на ниво на ентитет и на државно ниво за да се решат граѓанските проблеми.

(2) *Овие цели ќе се реализираат преку подготвување и усвојување кодекс на добра практика (правила) кои, по неговото усвојување, ќе се смета како составен дел на оваа спогодба.*

Пример за политички документ на локално ниво е **Спогодбата за соработка со владата на Кантонот Сараево** усвоена во 2010 г., како резултат на иницијативата на мрежата на ГО „Спогодба плус“. Главната цел на Спогодбата е да унапреди јавни интереси и посилен развој на локални ресурси преку дијалог и соработка со ГО со што ќе се подобри вкупниот квалитет на живот за сите жители на Кантонот Сараево.

Спогодбата ги наведува начелата на соработка, правата и обврските на локалната власт, но исто така и оние на ГО, како и договорените чекори за да се обезбеди спроведување на Спогодбата во пракса. Покрај тоа, таа

⁴⁵ ТАКСО, Босна и Херцеговина, Извештај за процена на потребите, 2010

воспоставува едно меѓусекторско тело одговорно да го набљудува спроведувањето (види подолу). Се очекува Спогодбата да се оценува еднаш годишно по пат на годишен состанок со ГО. Заклучоците и извештајот од тој состанок служат како основа за развивање акциски план за следната година.

3.2.3.2. Тела за соработка

Триесет и една (31) општина формирале заеднички тела кои се состојат од претставници од локалните самоуправи и претставници од граѓанскиот сектор, кои се главно наменети да ги утврдат приоритетите кај локалните ГО со цел да им се даде поддршка преку фондовите на локалната власт.⁴⁶

На пример, Спогодбата со Кантонот Сараево пропишува формирање меѓусекторски **совет за соработка**.

Целта и функционирање на Советот:

- a. *Развивање и усвојување на годишен акциски план за спроведување на спогодбата, заедно со план за набљудување и оценување;*
- b. *Утврдување препораки за стратешки правци за развој на граѓанското општество во Кантонот;*
- v. *Координирање активности во рамките и помеѓу кантоналната влада и ГО за спроведување на Спогодбата;*
- г. *Барање за решавање на несогласувања и спорови што би можеле да се појават меѓу претставниците на страните во процесот на спроведување на Спогодбата;*
- д. *Планирање и организирање годишен состанок (форум) на претставниците на кантоналната влада и невладините организации за да се проценат резултатите постигнати при спроведување на Спогодбата и воспоставување рамка за акциски план за следната година;*
- ѓ. *Утврдување препораки за амандмани на Спогодбата;*
- e. *Изготвување годишни извештаи за нивните активности и спроведување на Спогодбата и нивно доставување на одобрување до Владата и Парламентот на Кантонот и мрежата на ГО „Спогодба плус“–Кантон Сараево...*

Советот е составен од 26 членови, од кои 13 се претставници од кантоналната влада и 13 од ГО (претставници на мрежата Спогодба плус). Предвидено е едно лице од кантоналната влада назначено за односи со ГО да обезбедува техничка поддршка во работата на Советот. Неодамна мрежата на ГО Спогодба плус донесе одлука за начинот и постапката за предлагање кандидати за членови на Советот.⁴⁷

3.2.3.3. Финансирање

Според Индексот на одржливост од 2009 г. објавен од страна на УСАИД, локалните механизми за поддршка сè уште се посакувани и новите инструменти на ЕУ за финансирање претставуваат предизвик за ГО со оглед на нивното релативно немање искуство и недостиг на вештини во споредба со големите регионални и меѓународни организации. Само организациите кои не претставуваат политичка закана добиваат поддршка од локалната власт.⁴⁸

⁴⁶ ТАКСО, Босна и Херцеговина, Извештај за процена на потребите, 2010

⁴⁷ <http://www.sporazum.ba/>

⁴⁸ УСАИД: Индекс на одржливост на ГО од 2009. Страница 74. Сепак, потпишувањето на националната Спогодба за соработка со секторот на ГО се чини резултира само со мал напредок во правното опкружување на ГО во БиХ. Според Индексот на одржливост на ГО од 2009 г., учеството во процесите на донесување одлуки сè уште е недоволно и е ад-хок, исто така и владата и секторот на ГО немаат доволно знаење за постојните механизми за учество на ГО.

Надворешната државна поддршка играше значајна улога во финансирањето на ГО во изминатите неколку години. На пример, Владата на САД им додели 68 мали неповратни средства на босанските ГО за да спроведат кампањи за застапување со цел да се унапреди активно учество во демократскиот процес.

3.3. ХРВАТСКА

3.3.1. Општ преглед на локалните самоуправи на Хрватска

Постојат две нивоа на субнационална власт: градови и општини на ниво на локална самоуправа, и окрузи (жупанији) како единици на регионална самоуправа. Постојат 20 единици на регионална самоуправа и градот Загреб, 126 градови и 429 општини.

Секоја локална и регионална власт има свој статут кој ги пропишува правата и обврските на локалните и регионалните јавни власти *inter alia* формите на консултирање на граѓаните и формите на соработка. Граѓаните се вклучени во процесот на одлучување преку јавни дебати, консултација и локално или регионално организирани референдуми.⁴⁹ Она што е битно е дека повеќето од локалните и регионалните самоуправи имаат значителни средства за финансирање на граѓанските организации. Од земјите на Балканот, Хрватска може да се смета како земја со најдолга и најразвиена соработка на национално и локално ниво.

3.3.2. Законски прописи

Уставот на Република Хрватска⁵⁰ ги воспоставува основите за граѓанско учество на локално ниво.

Член 133

„На граѓаните им се гарантира правото на локална и регионална самоуправа.

Правото на локална и регионална самоуправа се остварува преку локални и/или регионални претставнички тела, составени од членови избрани на слободни избори со тајно гласање врз основа на директно, еднакво и општо право на глас.

Граѓаните може директно да учествуваат во извршувањето на локалните работи преку состаноци, референдуми и други форми на директно одлучување, во согласност со законот и локалните укази.

*Правата утврдени во овој член ќе се остваруваат од страна на државјани на Европската Унија во согласност со законот и *acquis communautaire* на ЕУ.“*

Законот за локална и регионална самоуправа посветува посебно поглавје(IV) на правилата за директно учество на граѓаните во одлучувањето. Тоа вклучува детални прописи за постапката за спроведување на референдум, предлог на граѓаните да се донесе одреден подзаконски акт или да се разгледа одредено прашање во нивен делокруг, правила за доставување приговори и жалби за работата на телата на локална и регионална самоуправа.⁵¹ Меѓутоа, законот не вклучува конкретни правила ниту за консултација за време на законодавната постапка, ниту за други форми на граѓанско учество. Наместо тоа, ова е оставено да се регулира со статутите на регионалните и локалните самоуправи.

⁴⁹ http://lgi.osi.hu/country_datasheet.php?id=42

⁵⁰ Уставот може да го најдете на следната интернет-страница: <http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=2405>

⁵¹ Законот за локална и регионална самоуправа беше усвоен во 2001 и оттогаш е дополнет неколку пати http://udruga-opcina.hr/universalis/889/pdf/zakonolokalnojpodrucnoj_regionalnoj_samoupravi-prociscenitekst_1952956072.pdf

Законот за право на пристап до информации ги утврдува правилата на јавно учество: пристап до информации. Телата на единиците на локална и регионална самоуправа исто така се обврзани да се придржуваат кон прописите и да дозволат пристап до бараните информации или да ги одбијат во конкретни случаи. Законот пропишува пет начини за давање информации; I) редовно давање одредени информации; II) обезбедување информации директно на лицето кое ги бара; III) дозволување пристап до документи; IV) испорачување на документите, вклучувајќи ги и бараните информации директно до лицето кое ги бара; V) на друг начин. Телата на единиците на локална и регионална самоуправа исто така ќе обезбедат директен пристап до нивните активности, состаноци или седници и дневниот ред, постапката за барање и бројот на луѓе кои може да бидат присутни ќе се објави однапред. Исто така, тие се обврзани да номинираат по едно одговорно лице кое ќе обезбедува информации, ќе ги обработува барањата на барателите и ќе води каталог на информации.

Кодекс на добра пракса на консултација со заинтересираната јавност во постапки за усвојување закони, други прописи и акти (Кодекс)⁵²

Кодексот ги утврдува општите начела, стандарди и мерки за спроведување консултации со заинтересираната јавност, во постапките за усвојување закони и други прописи и акти на државни тела кои регулираат работи и заземаат ставови од јавен интерес. Членот IX од Кодексот пропишува дека одредбите „соодветно ќе се применуваат од страна на телата на единиците на локална и регионална самоуправа и правните субјекти со јавно овластување во постапките за усвојување општи акти кои регулираат прашања во рамките на нивниот делокруг на работа кои директно ги задоволуваат потребите на граѓаните, или други прашања од јавен интерес на граѓаните и правните субјекти на нивната територија или во областа на нивно делување“. По усвојување на Кодексот, владината Канцеларија за соработка со здруженијата усвои насоки со цел дополнително да ги објасни одредбите од документот, да го зголеми разбирањето, а исто така да обезбеди усогласено спроведување од страна на различни тела одговорни за негово применување. Кодексот се применува на заинтересираната јавност, која широко е дефинирана како: „граѓани, ГО (неформални граѓански групи или иницијативи, здруженија, фондации, фондови, приватни институции, синдикати, здружение на работодавачи), претставници на академската заедница, комори, јавни институции и други правни субјекти кои извршуваат јавна служба или кои би можеле да се погодени од закон, друг пропис или акт што се усвојува, или кои треба да се вклучат во негово спроведување“.

3.3.3. Инструменти за учество и соработка на локално ниво

Според оценувањето на Националната стратегија⁵³, „не постои сеопфатен, стратешки утврден и оперативен систем кој ќе им овозможи на граѓанските организации да учествуваат како еднакви партнери и да придонесуваат за развојот на нивните локални животни средини и региони. Ова подеднакво се однесува на системот на финансирање и на системот за донесување одлуки и управување со развојот... Сè уште има простор да се усогласат практиките на локалната и регионалната самоуправа со цел да се обезбедивоедначена и транспарентна постапка за финансирање здруженија... Другите прашања, како што се проследување на потребите на граѓанските организации, вклучување во планирање на развојот, спроведување програми, а особено планирање јавни буџети, сè уште немаат соодветна институционална рамка“.⁵⁴

Според Индексот на одржливост од 2009 г. на УСАИД, националните и локалните власти продолжуваат да соработуваат, меѓутоа консултативниот процес власт-ГО е сè уште приоритетно прашање за овој сектор. Според оценката, главните пречки за воспоставување поцврсто партнерство се слабото влијание на ГО во процесот на донесување одлуки, недостатокот на капацитет и интерес кај локалните власти, неизвесната одржливост на ГО и недостатокот на обучен персонал како во ГО, така и во Владата.⁵⁵

⁵² Законикот беше усвоен од Владата на 21 ноември 2009 г. како резултат на еден широк процес на консултација што го спроведе Канцеларијата за соработка со здруженијата и Советот за развој на граѓанското општество со бројни ГО.

⁵³ Националната стратегија за создавање опкружување, која овозможува развој на граѓанското општество од 2006 и 2011 г. усвоена на седницата на Владата на Република Хрватска. Таа обезбедува основни насоки за целите што владата тежи да ги оствари до 2011 г. со цел да ја подобри постојната и да создаде нова, финансиска и институционална рамка за поддршка во развивање на граѓанското општество и да создаде опкружување кое овозможува натамошен развој на граѓанското општество во Република Хрватска.

⁵⁴ Национална стратегија, страница 42-43

⁵⁵ УСАИД: Индекс на одржливост на ГО од 2009. Страница 90

3.3.3.1. Политички документи и локални стратегии

Единиците за локална и регионална самоуправа исто така учествуваа во подготовката на **Националната стратегија за создавање опкружување кое го поттикнува развој на граѓанско општество (од 2006 до 2011)** која го анализира развојот на граѓанското општество во Хрватска и ги артикулира целите на државно и локално ниво. Националната стратегија посветува еден посебен дел на темата учество на граѓаните во креирање јавна политика и ги истакнува следните цели:

- Да стимулира поредовно спроведување на постојните механизми и усвојување нови мерки за јавност во работата како на претставничките, така и на извршните тела на јавната власт на **сите нивоа, вклучувајќи ги и окружните собранија, локалните совети и локалните власти на градовите и општините;**
- Да ги подобри механизмите за информирање на граѓаните преку дополнување на постојните и усвојување нови закони, конвенции и други прописи кои го утврдуваат правото на пристап до информации и јавното учество при одлучување по прашање од јавен интерес;
- Да утврди советодавни модели за граѓани, граѓански иницијативи и граѓански организации, како и средства за учество при усвојување, спроведување и оценување јавни политики (Кодекс на добра практика за давање совети);
- Да го зајакне владеењето на правото и довербата на граѓаните во правниот систем преку доследно применување закони и давање информации на јавноста во врска со работата и работењето на јавните услуги и должности;
- Да се постигне социјален дијалог со граѓанските организации преку постојните тела или преку формирање нови тела и форуми, здружување на претставниците од јавниот, профитниот и непрофитниот, невалидниот сектор;
- Да се унапредат и подобрат законските одредби кои се однесуваат на основното уставно право на слобода на здружување и правото на јавно, мирно собирање на граѓани;
- Да се преиспита можноста за финансирање програми и проекти кои ја унапредуваат партиципативната демократија;
- Да се воведат во образовниот систем на Хрватска образовни содржини усмерени кон усвојување на вредности, ставови, знаење и вештини неопходни за активно учество на граѓаните во демократските политички процеси;
- Да се воведат образовни содржини кои се однесуваат на партиципативна демократија во програми за професионална обука на државни службеници на локално и национално ниво.

Врз основа на целите, *inter alia* во **Оперативниот план за спроведување**, кој беше планиран да се спроведе до 2011 г. од страна на владата и кој влијае врз учеството на локално ниво, беа формулирани следните конкретни мерки:

- ✓ Изготвување Кодекс за добра практика за консултации;
- ✓ Донесување потребни амандмани во Законот за пристап до информации;
- ✓ Предлог за формирање економски социјален форум;
- ✓ Воведување содржини кои се однесуваат на партиципативната демократија во владините програми и обуки;
- ✓ Унапредување на воспоставување партнерски односи помеѓу локалната самоуправа и ГО (спогодби за соработка);
- ✓ Поттикнување да се формираат тела одговорни за унапредување партнерство помеѓу невладини, ГО и локални самоуправи;
- ✓ Изготвување предлог-кодекс за добра практика, стандарди и одредници за доделување средства за програми и проекти на ГО со цел да се оствари финансиска поддршка за програмите и проектите на ГО на национално и локално ниво и изготвување програма за обука за спроведување на кодексот;
- ✓ Изготвување и спроведување програма
  - За унапредување и видливост на добра практика на округот и други партнерства за развој на локално и регионално ниво;
  - Заспроведување јавни тендери и покани за соработка како поддршка во градење капацитети на ГО на локално и регионално ниво;
  - За децентрализирано финансирање проектите на ГО на локално и регионално ниво;
- ✓ Изготвување програма за техничка помош за единиците на локалната и регионалната самоуправа – изготвување и управување со проекти, да се спроведат од страна на ГО;
- ✓ Дизајнирање, организирање и поддршка на проекти на граѓански организации за обука во областа на меѓусекторската соработка за единици на локалната и регионалната самоуправа
- ✓ Изготвување анализа за вклучување на ГО во програми и проекти на ЕУ за прекугранична соработка и утврдување приоритети за единиците на локалната самоуправа во областа.

Според Игор Видачак, шеф на канцеларијата за соработка со ГО, постојат, исто така, сè поголем број локални повелби за соработка помеѓу ГО и локалните самоуправи.⁵⁶ Повелби за соработка усвоени се, меѓу другите места, и во Риека, Шибеник, Сисак, Жупања, Бели Манастир, Белишче.

Првата повелба која ја регулира соработката помеѓу општината и локалните ГО беше усвоена од Градскиот совет на Риека во ноември 2004 г. Процесот го започнаа во 2001 г. пет ГО активни во Риека со поддршка на УСАИД и Меѓународниот центар за непрофитно право (ИЦНЛ). Повелбата ја утврдува градската политика за ГО, нагласувајќи ја транспарентноста при финансирање на активностите на ГО и три столба на соработка – развој и консултации, информации и финансирање. Таа пропишува создавање координативен комитет, којшто се состои од претставници на ГО и претставници на градската власт, што ги утврдува стандардите за градските одделенија и финансиските активности на ГО, обезбедувајќи им урнеци, постапки и објективни критериуми за оценување предлози за неповратни средства.⁵⁷

Во 2008 г. Собранието на градот Сисак исто така усвои **Повелба за соработка на градот Сисак и здруженијата**⁵⁸, изразувајќи спремност и желба за развој на едно еднакво партнерство со здруженијата. Покрај повелба за соработка, Сисак усвои дополнителни документи кои содржат одредби за соработка со граѓанските организации, како што се потребите од јавни програми и Општинска акција за младите.⁵⁹ Повелбата беше развиена во соработка со здруженијата во градот и секое здружение може да се приклучи кон повелбата во кое било време.⁶⁰ Градот активно соработува со организациите во спроведување на проектите.⁶¹

⁵⁶ Нева Нахтигал (2010): Институционализирање граѓански дијалог – преглед на постојните политички мерки. ЦНВОС (CNVOS), Словенија.

⁵⁷ Радост Тофтисова, Спроведување политички документи за соработка НВО-Влада: научени лекции. ICNL Том 8, издание 1, ноември 2005, САД.

⁵⁸ <http://www.sisak.hr/uploads/documents/povelja-o-suradnji-gradana-siska-i-udruga-gradana.pdf>

⁵⁹ Како што е опишано во извештајот за истражување на ЛОТУС (LOTUS), развиен од ГОНГ (GONG) и здружението на градови на Хрватска, 2009

⁶⁰ Листата на организации кои се приклучиле на повелбата може да се најде на: www.sisak.hr/uploads/documents/Udruge-koje-su-pristupile-Povelji-o-suradnji-Grada-Siska-i-udruga-graana1.pdf

⁶¹ www.sisak.hr/clanak_/7062/kvalitetno-partnerstvo-izmedu-gradana-siska-i-sisackog-ald-a

Повелбата се темели врз следните начела:

- ✓ начело на партнерство на градот Сисак и граѓанските асоцијации;
- ✓ начело на супсидијарност како основа за партнерство;
- ✓ начело на плурализам на вредност и ориентација кон интерес;
- ✓ начело на транспарентност во работата и активностите;
- ✓ начело на автономност и самостојност во нивната работа;

Поглавје III. ФОРМИ НА СОРАБОТКА

Градот Сисак ќе развие партнерства со здруженијата преку следните форми на соработка: консултирање; информирање и финансирање.

Консултирањето ќе се направи преку:

- Развивање ефективни механизми кои ќе овозможат активно учество на граѓани, граѓански организации и неформални граѓански иницијативи во процесот на донесување одлуки и да се задоволат потребите на заедницата;
- Разгледување предлози и сугестии од здруженија за подготвување стратегии и програми за развој, како и за приоритизирање на јавните потреби;
- Вклучување претставници од граѓански организации во работните тела за да се подготват и ревидираат предлози за значаен развој на заедницата и граѓанското општество.

Информирањето се постигнува преку:

- Зајакнување на дијалог и двонасочна комуникација помеѓу градската власт и граѓаните;
- Размена на информации кои се битни за развојот на локалните заедници и граѓанското општество;
- Градење информативни системи и сродни системи кои овозможуваат и олеснуваат остварување на правата на граѓаните за пристап до информации;
- Ажурирање врски на граѓански здруженија на интернет-страницата на Градот Сисак.

Финансирањето како форма на соработка го вклучува следното:

- Давање средства и финансирање програми и проекти на граѓански организации кои се од општ интерес или од интерес на градот Сисак; за оваа цел градот Сисак, по пат на консултација со Советот за развој на граѓанското општество, ќе усвои одлука за критериумите за одредување граѓански организации чии активности се од интерес за градот Сисак. Овој акт ќе ги пропише стандардите и критериумите за одредување здруженија кои се од општ интерес за градот Сисак и условите што треба да ги исполни здружението да го оствари правото на финансирање од градскиот буџет;
- Градот Сисак ќе преговара со граѓанските организации за давање јавни услуги за кои пресметал дека тој неможе (целосно или доволно) да ги преземе преку своите тела.

3.3.3.2. Тела за соработка

Владината Канцеларија за соработка со здруженија не е само ангажирана на национално ниво, туку исто така ја координира работата на управните тела на локално и регионално ниво во врска со набљудување и подобрување на соработката со невладиниот, непрофитниот сектор во Република Хрватска.⁶²

⁶² Владината канцеларија за соработка со здруженија беше основана со Прописот за владина канцеларија за соработка со здруженија во 1998 г. со цел да извршува експертска работа во доменот на хрватската влада во врска со создавање услови за соработка и партнерство со невладиниот, непрофитниот сектор, особено со здруженија во Република Хрватска. Дополнителни информации за канцеларијата можете да најдете на следната интернет-страница: <http://www.uzuvrh.hr/defaulteng.aspx>

На локално ниво, потребно е дополнително да се подобрат институционалните механизми за ангажирање на граѓанското општество. Околу 40 % од единиците за локална самоуправа (градови и општини) имаат одреден вид советодавни одбори во кои има претставници од граѓанското општество. На пример, градот Риека го формира Советот за развој на граѓанското општество, кој се состои од претставници на локалната самоуправа и ГО и е одговорен да дава поддршка во спроведувањето на Повелбата за соработка.

Слично, Повелбата за соработка на градот Сисак го формира Советот за развој на граѓанското општество како работно тело на градот Сисак и здруженијата кој ги координира активностите неопходни за применување на одредбите од Повелбата. Советот е тело составено од претставници од членовите на Градот Сисак и здруженија на граѓани.

Поглавје IV. СОВЕТ ЗА РАЗВОЈ НА ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО

Советот за развој на граѓанското општество е заедничко работно тело на Градот Сисак и здруженија на граѓани кои ќе ги координира сите активности неопходни за применување на одредбите од Повелбата.

Советот е тело составено од седум членови, од кои двајца се претставници од Градот Сисак, а петминачленови се претставници од здруженијата на граѓани. Членовите ги назначува Градскиот совет така што претставниците на Градот Сисак предлагаат надлежните органи на Градот Сисак, а претставници на здруженија на граѓани даваат сугестии за здруженија кои работат во градот Сисак.

Задачите на Советот се:

- Координирање на сите активности неопходни за применување на одредбите од Повелбата и охрабрување на потписниците да ја применат истата;
- Континуирана соработка со здруженија на граѓани и одделенија на градската власт;
- Доставување годишен извештај за својата работа до Градскиот совет на Градот Сисак.

Членовите на Советот се избираат со мандат од две години.

Претседателот на Советот го избира Советот од редот на своите членови.

Советот се среќава најмалку четири пати годишно или по потреба.

Советот одлучува со мнозинство гласови на своите членови.

Членовите на Советот ги извршуваат своите должности чесно и не добиваат надоместок.

3.3.3.3. Финансирање

Финансирањето од регионални и локални самоуправи е многу присутно во Хрватска. Во 2009 г. беа распределени 358.625.779,60 куни и ова е за 9,9% помалку од средствата распределени во 2008 г. Најголемиот дел од средствата ги дава градот Загреб. Шеесет проценти (60%) од средствата се распределуваат за спорт, втора најмногу финансирана област е културата и техничката култура. Само 2% е распределено за демократија, волонтерство и човекови права. Примателите може да бидат здруженија, мрежи на здруженија, верски организации и неформални (нерегистрирани) здруженија на граѓани.

На локално ниво во 2009 г. беа распределени 170.378.869,79 куни што е за 22% помалку од 2008 г. Повеќето од средствата ги распредели градот Риека. Тука постои сличен тренд најмногу да се финансира спортот и културата, наспроти другите видови активности.⁶³

⁶³ За повеќе поединости, види: Канцеларија за соработка со здруженијата и Извештај за финансиска помош на програми и проекти на граѓански организации, 2009.

Националната стратегија нагласува дека Националната фондација за развој на граѓанското општество, преку започнатата пилот-програма за децентрализација на финансирање за развој на граѓанското општество на локално и регионално ниво, ќе го зајакне натамошното градење капацитети на граѓанските организации на локално и регионално ниво, водејќи сметка и за постојната и поттикнувајќи го поставувањето и развојот на нова програма за поддршка. Како резултат на тоа, Националната фондација распределува средства преку регионални фондации.

Еден од таквите примери на регионална распределба на јавни средства е **Фондацијата за партнерство и развој на граѓанското општество** формирана од страна на Истарскиот регион.⁶⁴ Истарската фондација има стратешко партнерство со Националната фондација.⁶⁵ Согласно децентрализираниот модел за доделување финансиска помош на ГО, Фондацијата распределува средства за иницијативи на заедницата од истарскиот регион, приморско-горанскиот округ и личко-сењскиот округ.

Фондацијата беше формирана во 2006 г. со цел да се развие партнерство и граѓанското општество во истарскиот регион. Фондацијата е посветена на граѓаните, ГО, телата и единиците на локалните власти во округот и нуди меѓународна, професионална и финансиска помош за различни програми кои *inter alia* промовираат одржливост, соработка, волонтерство и филантропија. Конкретна цел на Фондацијата е да поттикне активно граѓанско учество во процесот на донесување одлуки.

Од самиот почеток на нејзиното работење засегнатите страни се вклучија за да ги одредат приоритетите. По нејзиното формирање, Фондацијата посети 10 градови во истарскиот регион со цел на ГО да им ги презентира своите области на развој и да создаде ефективна основа за успешна натамошна соработка. Конкретната цел на посетите беше да се запознаат со поканата за тендери и да се стимулираат ГО да учествуваат во работата на Фондацијата. Сите учесници пополнија прашалник за процена на потребите и приоритетите на ГО во истарскиот регион за да може фондацијата да ги утврди своите активности според тековните потреби. Фондацијата исто така започна една акција „Отворени врати за граѓаните“, во текот на која секој можеше да ги искаже своите проблеми и потреби и/или да сугерира решенија.

Основните функции на Фондацијата се:

1. Финансиска - таа вклучува објавување тендери и помош на различни организации;
2. Информативна - нуди основни информации за граѓанското општество и неговата функција;
3. Образовна - организирање различни работилници, предавања и семинари.

Фондацијата објавува сопствен билтен, чува база на податоци за ГО кои работат во регионот, а исто така е активна на регионално, национално и меѓународно ниво. Нејзините активности се утврдуваат секоја година во програмата за работа која се заснова врз повеќегодишни стратешки планови.

⁶⁴ Описот на овој модел е земен од интернет-страницата на истарската фондација. За повеќе информации околу работата на фондацијата, нејзините тендери, статусот и управувањето, види: www.civilnodrustvo-istra.hr/index.php?id=182.

⁶⁵ www.civilnodrustvo-istra.hr/fileadmin/datoteke/Korisni_dokumenti/Strategija_partnerstva_.pdf

Области за развој на Фондацијата

1. *Заштита на животната средина и одржлив развој*
  - а. Процесот за зголемување на свеста и едуцирање за одговорно управување со животната средина и одржлив развој;
  - б. Заштита на животната средина со нагласка на биодиверзитетот и поттикнување на граѓанските организации за заштита на биодиверзитетот.
2. *Демократија и човекови права*
  - а. Мобилизирање на локалната заедница и ГО за:
    - решавање локални социјални прашања, особено маргинализирани групи;
    - поттикнување дијалог и мирно решавање на конфликти;
  - б. Антикорупциски мерки;
  - в. Заштита на правата на децата;
  - г. Унапредување на човековите права;
  - д. Малцинства;
  - ѓ. Проекти на непрофитни медиуми
3. *Младина*
  - а. Развој на политики кон младите;
  - б. Активно учество на младите во утврдување на политиките за развој на сите нивоа;
  - в. Помош за неформално образование;
  - г. Култура и управување со слободно време.
4. *Градење капацитети*
  - а. Развиени капацитети на Фондацијата;
  - б. Помош за мерење на градење капацитет за граѓански организации.
5. *Унапредување на општествени претприемништва.*

Со Фондацијата раководи претседател и управен одбор составен од четири претставници од различни сектори. Фондацијата финансира проекти и програми на граѓани, здруженија на граѓани во истарскиот регион, тела на локални власти во истарскиот регион, како и единици на локални власти во истраскиот регион. Финансирањето на програмите доаѓа од Националната фондација, буџетот на регионалната самоуправа, буџетите на локалните самоуправни тела во истарскиот регион, приватни (странски) донатори и корпоративниот сектор.

Средствата на Фондацијата се распределуваат врз основа на годишни буџети кои ги одобрува одборот врз основа на годишната програма. Средствата се одобруваат на следниов начин:

- ✓ Одборот објавува годишен јавен тендер за финансирање;
- ✓ Барањата ги оценува Одборот, кој ги утврдува приоритетите;
- ✓ Критериумите и методите за доделување се утврдени во Правилникот за критериуми и метод на издвојување на средства;
- ✓ Договорот за доделување сепотпишува со субјектот кој добил средства.

3.4. РЕПУБЛИКА СРБИЈА⁶⁶

3.4.1. Општ преглед на локалните самоуправи во Србија

Единици на локалната самоуправа во Србија се општините (150), градовите (23) и Градот Белград.⁶⁷ Според Законот за локалната самоуправа, општинските тела се дефинирани како општинско собрание, претседател на општината, општински совет и општинска управа. Тие може да имаат различни имиња во различни градови.

3.4.2. Законски прописи

Правото на граѓанско учество во постапката за донесување закони и други прописи не се гарантира експлицитно во **Уставот на Република Србија**.⁶⁸ Меѓутоа, тоа произлегува од другите права загарантирани со Уставот, како што е правото на слободно мислење и изразување, правото на информирање, слободата на здружување, правото на жалба, правото да се предлагаат закони и правото на референдум.⁶⁹

Методите за остварување на горните права се регулирани со посебни закони. На пример, правото на информирање се гарантира со **Законот за неограничен пристап до информации од јавен карактер**, што беше донесен во 2004 г. Согласно законот, информирањето од јавен интерес претставува која било информација што ја има тело на јавната власт, создадено за време на работата или во врска со работата на телото на јавна власт, содржана во документ и во врска со што било за кое јавноста има оправдан интерес да знае.⁷⁰

Законот за локалната самоуправа (2007)⁷¹ ги обврзува телата и службите на единиците на локалната самоуправа (1) да ја информираат јавноста за нивните активности преку јавните средства за информирање и на друг соодветен начин и (2) да обезбедат потребни податоци, објаснувања и информации до граѓаните кога ги остваруваат нивните права и обврски. Членот 13 (5) пропишува незадолжителна одредба за соработка со граѓанските организации: „Телата на единиците на локалната самоуправа може да соработуваат со невладини организации, хуманитарни и други организации во интерес на единицата на локалната самоуправа и нејзините жители“.

Според Законот, постојат три главни методи на директно учество во работата на локалната самоуправа: граѓанска иницијатива, собир на граѓани и референдум. Од нив ние ќе ги истакнеме граѓанските иницијативи и собир на граѓани.

Граѓанска иницијатива. Граѓанската иницијатива е еден вид петиција која им дава право на граѓаните да му предложат на собранието на локалната самоуправа да донесе акт кој ќе регулира конкретно прашање во надлежност на единицата на локалната самоуправа, измена на статут или други општи акти, или повик за референдум. Законот го пропишува минималниот број потписи на граѓани неопходни за валидно започнување граѓанска иницијатива, кој не може да биде помал од 5% од гласачите (во Инџија е 15%, Чачак 5% и Белград 30.000). Меѓутоа, статутите на единиците може да пропишат поголем број. Собранието води расправа по предлогот на граѓанската иницијатива и доставува одговор, поткрепен со аргументи до граѓаните во рок од 60 дена од денот на приемот на предлогот.

⁶⁶ Информациите за овој дел се собрани од следните публикации: Драган Голубовиќ и Дубравка Велат (2009): Учество на граѓаните во процесот на подготвување и применување закони и други јавни политички инструменти; Оливер Николиќ et al., Ревизија за спроведување на законот за локална самоуправа во Србија, 2009; Директно учество на граѓаните во локалниот јавен живот, постојана конференција на градови и општини, 2006

⁶⁷ Проф. д-р Богољуб Милосављевиќ, Ph.D., и г-ѓа Јелена Јериниќ, М.А., *Анализа на надлежностите на единиците на локалната самоуправа во Србија*, 2010, www.drzavnauprava.gov.rs/view_file.php?file_id=642

⁶⁸ Устав: http://www.srbija.gov.rs/cinjenice_o_srbiji/ustav_odredbe.php?id=218

⁶⁹ Членови 46, 51, 55, 56, 107 и 108 од Уставот

⁷⁰ Проектот „Следење на спроведувањето на Законот за неограничен пристап до информации од јавен интерес“ на Фондот Отворено општество кој опфаќа над 30 општини и неколку републички тела утврди бројни проблеми во врска со спроведување на Законот. Дополнителен материјал може да се најде на следната интернет-страница: www.fosserbia.org

⁷¹ www.dils.gov.rs/documents/files/maj2010/Zakon%20o%20lokalnim%20samoupravama.pdf

Собир на граѓани. Овие консултативни состаноци им овозможуваат на граѓаните да ги изнесат своите мислења по одредени прашања од локално значење, да расправаат за нивните потреби и интереси и да дадат предлози за локални прашања кои се во надлежност на локалната самоуправа. Тие може да сесвикаат за дел од територијата на општината или градот пропишано во статутот на единицата. Барањата и предлозите се усвојуваат со мнозинство гласови и се испраќаат до Собранието или други тела и одделенија на единиците на локалната самоуправа. Единиците на локалната самоуправа треба да ги разгледаат барањата/предлозите, да заземат став по таквите барања и предлози, да отворат соодветна расправа или да донесат мерка и да ги известат граѓаните за тоа во рок од 60 дена од собранието на граѓаните.

Некои од статутите на единиците на локалната власт исто така ја пропишуваат можноста за **јавно сослушување**. Јавните сослушувања претставуваат консултативен метод кој се организира во форма на тркалезни маси, давање нацрти до професионални, научни и други организации и служби, расправи во собранијата на граѓани, објавување нацрт-статут или друг подзаконски акт на единиците во медиумите за јавно информирање или на интернет-страницата, спроведување анкети за јавно мислење. Не постои законска обврска локалната самоуправа да усвои ставови и да ги примени сугестиите.

Постојаната конференција на градови и општини го оцени спроведувањето на законот и во 2006 г. усвои **препорака во врска со поддршката за да се зголеми граѓанското учество на локално ниво**. Препораката ја истакнува потребата од давање поддршка на граѓанското учество на локално ниво, специфично во Уставот и воведување повеќе форми на директно учество во Законот за локална самоуправа. Препораката нагласува дека општинските статuti и прописи исто така треба да содржат подобро развиена рамка за граѓанско учество.⁷²

3.4.3. Инструменти за учество и соработка на локално ниво

Според препораката, неколку општини го направија својот прв чекор кон соработка со ГО и вклучување во процесот на донесување одлуки (пристап до информации и услови што им се даваат за граѓанско учество). Беа идентификувани следните околности како пречки за ефективна соработка помеѓу ГО и локалната самоуправа (*inter alia* недоволната законска основа спомената погоре):

- ✓ Доминирање на политичка култура која не е афирмативна кон граѓанско учество и ниско ниво на знаење и свест меѓу граѓаните во поглед на нивните права и слободи и за надлежностите на посебни нивоа на власта;
- ✓ Немање граѓански интерес за јавниот живот поради лошите услови за живеење, немање време, информации и знаење;
- ✓ Неразвиена и неефективна практика на директно граѓанско учество;
- ✓ Недоволно развиена правна и политичка рамка за поголемо граѓанско учество и, особено, немање јасна национална стратегија во врска со учество на граѓаните на локално ниво и конкретни обврски на локалните власти кон граѓаните;
- ✓ Недоволна децентрализација на власта и мал финансиски капацитет на локалните самоуправни нивната голема зависност од телата на државата;
- ✓ Несоодветен локален изборен систем кој има спротивни ефекти врз застапеноста на целото население во локалните собранија;
- ✓ Големината на значителен број општини (во географски поглед и според бројот на нивните жители) кои, во просек се меѓу најголемите во Европа.

⁷² Препораката може да се симне од следната интернет-страница : www.skgo.org

3.4.3.1. Политички документи и локални стратегии

Во моментот во Белград се водат јавни расправи и консултации во врска со нацрт-стратегијата за развој на граѓанското општество. Овој документ го иницира Агенцијата за европска интеграција и соработка со здруженијата. За да се поддржи развојот на стратегијата, градоначалникот на Белград формира меѓусекторска комисија која работи на нацрт-текстот и која ќе биде одговорна да го следи нејзиното спроведување. Стратегијата има за цел да воспостави поширока соработка и да ја зајакне комуникацијата помеѓу локалните власти и ГО. Коментарите по нацрт-текстот се собираат преку јавни расправи, е-пошта и веб страницата facebook. Меѓутоа, освен овој пример, се чини дека не е вообичаена пракса општините да потпишуваат спогодби за соработка со ГО.

3.4.3.2. Тела за соработка

Неколку општини имаат тело или лице одредено за соработка со ГО. Бројни општини формирале одделение за односи со јавноста со задача да работи на подобрување на информираноста и комуницирањето со јавноста, вклучувајќи ги и ГО, во согласност со препораката. И покрај тоа што нема ниту еден модел или тело кое исклучително работи на развојот на секторот во целина, воспоставени се различни модели за да ја унапредат соработката и учеството помеѓу локалната самоуправа и ГО во конкретни области и активности (на пр., намалување на сиромаштијата, хендикеп, млади). Повеќето од нив беа воспоставени како дел од општи проекти и има малку информации за успехот на нивното спроведување и функционирање. И покрај тоа, овие модели можеда сеземат предвид при расправи за одреден приод во друга земја.

✓ Центар за граѓанско општество, Нов Белград

Општината Нов Белград минатата година го формира Центарот за граѓанско општество⁷³. Неговата цел е да понуди институционална поддршка на ГО, преку обезбедување простор за работа, како и канцелариска, административна и техничка поддршка. Центарот го нуди својот простор за одреден надоместок кој потоа го користи за своите активности за поддршка на работата на ГО. ГО може да ги искористат понудите на Центарот врз основа на доставено барање за партнерство со Центарот. Советот на Центарот е тело кое одлучува по секое барање.

✓ Совет за прашања поврзани со лица со хендикеп во градот Крагуевац⁷⁴

Советот за прашања поврзани со лица со хендикеп беше формиран во Крагуевац на 13 март 2009 г. по иницијатива на Форумот за млади лица со хендикеп. Потребата за формирање на Советот беше поради недоволна вклученост на лицата со хендикеп во решавање на прашања од важност за нивниот статус, како и отсуството на институционален механизам за соработка помеѓу претставниците на институциите на локалната самоуправа и организациите на лицасо хендикеп. Советот е работно тело на општинското собрание. Тој е составен од 12 лица кои застапуваат различни сектори (локална самоуправа, ГО, институции, експерти). Задачите на Советот се:

- Одржување на постојана соработка со институции и здруженија на лица со хендикеп за да се утврдат приоритетните потреби и да се решат тековните проблеми на инвалидитетот;
- Придонесување кон подобрување на квалитетот на живеење на лицата со хендикеп преку активна меѓусекторска соработка во решавање социјални, здравствени, образовни, културни и други прашања;
- Тежнење да придонесе во зголемување на нивото на чувствителност за општествените потреби и интереси на лица со хендикеп;
- Воспоставување соработка со релевантни институции во други градови и општини со цел да формира

⁷³ <http://www.novibeograd.rs/?jez=&p=51&v=4643>

⁷⁴ <http://www.kragujevac.rs/274-1-l>

паралелни гледишта за состојбата на лица со хендикеп во областа на социјална заштита;

- Извршување други должности и задачи согласно стратегијата за развој на социјална заштита на градот.

На првата седница одржана на 4 март 2011 г. Советот го усвои Деловникот за работа и стратешкиот план.

✓ Совет и канцеларија за развој на заедницата, Лозница

Советот за развој на заедницата во Лозница е еден од советите формирани како дел од програмата „Поддршка за зајакнување на граѓанското учество во Србија“, заеднички спроведувана од страна на локалната власт, Постојаната конференција на градови и општини и швајцарската Агенција за соработка и развој⁷⁵. Покрај тоа, локалната самоуправа ја воспостави Канцеларијата и обезбеди канцелариски простор и средства за еден вработен, додека донаторите обезбедија средства за уште еден вработен и опрема за канцеларијата. Канцеларијата дава поддршка на советот и е предвидена да биде „институционализиран прозорец кон граѓанското општество“ во рамките на локалната самоуправа која е одговорна да напредува дијалог и соработка. Програмата има за цел да гради капацитети на канцеларијата и персоналот за спроведување на проекти кои се однесуваат на заедницата и да ги ангажира и да се консултира со граѓаните во процесот. Како дел од програмата и компонентата за градење капацитети, улогата на Советот беше да избере тема за конкретен проект. Советот беше одговорен за консултации за темата со граѓаните и за спроведување на проектот, обезбедувајќи микро неповратни средства на други организации и за надзор на овие неповратни средства.

✓ Општински комитет за координација на социјална политика (ОКЗСП)⁷⁶

ОКЗСП се појави како една од компонентите на проектот „Реформа на социјалната политика“ и се формира во неколку општини низ цела Србија. Комитетот е советодавно тело на претседателот на општината, кое е формирано во согласност со Законот за локалната самоуправа. Комитетот соработува со службата за социјални активности во локалната самоуправа и со општинското собрание. Комитетот се состои од претставници од сите релевантни институции на локалната самоуправа, училишта, социјални институции и претставници на ГО. Главните критериуми за избор на членството на Комитетот се: подготвеност и мотивација за учество во процесот на реформата на социјалната заштита; експертиза; познавање на проблемите во врска со потребите на ранливите групи; почитуваност во општината; подготвеност за тимска работа.

Комитетот е одговорен за следните активности: формулирање стратешки план кој би ги решил проблемите на повеќето ранливи групи во општината (на кои им претходи дизајнирање акциски планови, анализа на состојбата, потребите и постојните ресурси); унапредување партнерство; предлагање превентивни мерки во областа на здравствена заштита, социјална заштита, вработување и образование; земање предвид модалитети за финансиски активности во доменот на социјалната политика и набљудување на методот за користење на овие средства; презентирање на активностите и резултатите на ОКЗСП; подготовка на иницијативи и предлози со повикување на процесот на децентрализација и социјална политика, услови кои дозволуваат; организирање тематски конференции и други професионални собири. Членовите на Комитетот ги вршат активностите на доброволна основа.

3.4.3.3. Финансирање

Според оценката на Индекс на одржливост на УСАИД2009 г., ресурсите што ги обезбедуваат агенциите на локалната власт обично се минимални.

⁷⁵ http://www.loznica.rs/OPSTINA-LOZNICA-Kancelarija-za-razvoj-zajednice_256___lat

Други слични совети беа формирани во Ваљево, Сремски Карловци, Крупань, Осечина и Чока.

⁷⁶ Како што е опишано во Драган Голубовиќ и Дубравка Велат (2009): Учество на граѓаните во процесот на подготовка и применување на закони и други јавни политички инструменти.

⁷⁷ Целиот текст на Актот може да се најде на следната интернет-страница: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/36/pdfs/ukpga_20000036_en.pdf

3.5. АНГЛИЈА

3.5.1. Општ преглед на локалните самоуправи во Англија

Англија е поделена во девет региони. Покрај регионалното ниво и исклучувајќи го Лондон, Англија има два различни вида локална власт. Во некои области има окружен совет одговорен за услуги, како што се образование, управување со отпад и стратешко планирање во рамките на округот, со неколку обласни совети одговорни за услуги, како што се домување, собирање отпад и локално планирање. Некои области имаат само едно ниво на локална власт и тие се наречени унитарни власти.

3.5.2. Законски прописи

Одредбите за давање информации што ги имаат јавните власти – вклучувајќи ги и локалните самоуправи и лица кои за нив обезбедуваат услуги се утврдени во **Актот за слобода на информирање 2000**⁷⁷. Тој ги истакнува општите права на пристап до информации кои ги поседуваат јавните власти, според кои секое лице кое доставува барање за информации до јавна власт има право:

- а) Да биде информирано во писмена форма од страна на јавната власт дали таа ја поседува јавната информација од описот што е даден во барањето;
- б) Доколку тоа е случај, таа информација му се доставува на лицето.

Јавната власт ќе постапи по ова веднаш, но не подоцна од 12-тиот ден по датумот на приемот, освен доколку барањето е несоодветно. Јавната власт може да го извести барателот во писмена форма за износот што треба да се плати за обезбедување на информацијата. Во случај да го одбие барањето, јавната власт исто така ќе му достави известување во кое се наведува фактот, го наведува исклучокот за кој станува збор и изнесува зошто исклучокот се применува.

Јавните власти ќе утврдат план за публикување кој треба да се одобри од страна на комесарот за заштита на податоците. Јавните власти ќе ги објават информациите согласно нивните планови за публикација.

Државниот секретар издава кодекс на пракса кој вклучува насока за јавните власти во поглед на праксата која според негово мислење, би била пожелна тие да ја следат.

Доколку комесарот смета дека праксата на јавната власт не е во согласност со кодексот, тој може на власта да ѝ даде препорака и да ги утврди чекорите кои треба да се преземат за унапредување на таквото усогласување.

Актот за локална демократија, економски развој и изградба 2009 вклучува одредби со цел да се унапреди вклученоста на јавноста во поглед на локалните власти и другите јавни власти.⁷⁸

Според Актот, основните локални власти – вклучувајќи ги и окружните или обласните совети во Англија, советот на дел од Лондон и заедничкиот совет на Градот Лондон, имаат должност да го унапредат разбирањето меѓу луѓето за следното:

- 1) функциите на власта;
- 2) демократските аранжмани⁷⁹ на власта;
- 3) како членовите на јавноста можат да учествуваат во овие демократски аранжмани и што вклучува учествувањето (поточно како да се стане член на главната локална власт, што прават членовите на основната локална власт, каква помош им е на располагање на членовите на основната локална власт).

⁷⁷ Целиот текст на Актот може да се најде на следната интернет-страница:
http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/36/pdfs/ukpga_20000036_en.pdf

⁷⁸ Целиот текст на Актот може да се најде на следната интернет-страница:
http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2009/20/pdfs/ukpga_20090020_en.pdf

⁷⁹ Демократските аранжмани значат аранжмани за членови на јавноста да учествуваат или да влијаат врз донесувањето на одлуки на властите.

Соодветната национална власт може да даде насока на главните локални власти за извршување на нивните должности. Насоката може да биде дадена генерално, или на една или повеќе конкретни главни локални власти, може да се разликува за различни главни локални власти и мора да се објави.

Актот ги пропишува правилата за решавање петиции доставени до локалните власти. Главната локална власт мора да обезбеди можност петициите да се поднесат во електронска форма до власта и ќе изготви и објави план за петиција на нејзината интернет-страница или на друг начин кој власта го смета за соодветен. Власта мора да испрати писмена потврда за петицијата до организаторот на петицијата во рамките на утврдениот период. Во потврдата мора да се дадат информации за тоа што власта направила или што предлага да направи како одговор на петицијата.

Актот за локална самоуправа 2003 не посветува посебен дел за граѓанското учество во одлучувањето, меѓутоа во посебни теми посочува со кого треба граѓанинот да се консултира пред да донесе одлука (на пример „кои било други лица кои според него ќе ги претставуваат интересите за кои постои веројатност дека се погодени“)⁸⁰.

3.5.3. Инструменти за учество и соработка на локално ниво

Во 2007 г. Комисијата за интеграција и кохезија експлицитно изнесе дека жителите кои веруваат дека може да влијаат на локалните одлуки веројатно им веруваат на локалните власти речиси 50%.⁸¹

Англија има широк спектар на пракса и бројни алатки (програми⁸², прирачници⁸³, договори, планови за спроведување⁸⁴ итн.) за да ја артикулираат потребата да се вклучи граѓанскиот сектор во процесот на донесување одлуки подеднакво и на национално и на локално ниво. Пред сè, локалните самоуправи имаат долга практика на усвојување локални договори како средство за градење взаемно разбирање и доверба.

Се користат следните конкретни методи на учество за вклучување на заедниците во локалното донесување одлуки:

Извор: Учество: трендови, факти и бројки, Алманах. НЦВО(NCVO), март 2011.

⁸⁰ Целиот текст на Актот може да се најде на следната интернет-страница:

http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/26/pdfs/ukpga_20030026_en.pdf

⁸¹ Информациите беа цитирани од следната интернет-страница:

<http://www.peopleandparticipation.net/pages/viewpage.action?pageId=26707077>

⁸² Проект за подобрување на локално партнерство, Програма за подобрување на партнерството

⁸³ Прирачник за применување на локалниот договор објавен од страна на НЦВО(NCVO)

⁸⁴ Јаки и просперитетни заедници – Бела книга на локалната влада (план за конечно применување) објавена од страна на Одделението за заедници и локалната влада

Интернетот игра сè позначајна улога во вклучувањето на јавноста во процесот на одлучување. Дури и оние кои неможат лично да учествуваат на состаноците на советот и други форуми, може да ги следат настаните или со тоа што ќе ги пратат во живо или ќе го симнат и ќе го гледаат кога што им одговара. Интернет-емитување исто така е интерактивно и корисниците може да испратат коментари и прашање преку една текст-алатка додека емитувањето е во тек и да добијат одговор веднаш.

Еден од примерите е **Херингеј во живо** што започна во јули 2007 г., два пати наградена мрежа раководена од граѓани која има 4.000 регистрирани корисници. Во 2008 г. беа забележани следните резултати:

- ✓ По една година работење, интернет-страницата има скоро 1.000 членови, кои претставуваат околу 5 % од целното население. Таа расте постојано од недела до недела;
- ✓ Секој ден на страницата има над 200 влезови од над 100 различни лица;
- ✓ Страницата има спроведено истражување за приоритетите на жителите кое имало одзив од 70 %. Ова е доставено до локалната власт заедно со планот за користење на резултатот како основа за локална повелба;
- ✓ Страницата водеше кампањи во врска со сообраќајни прашања преку организирање петиција во живо.
- ✓ Петицијата беше толку успешна што локалната власт ги ревидираше своите планови;
- ✓ Членовите на страницата се стекнуваат со нови информации и нови вештини за тоа како директно да се вклучат во прашања кои сметаат дека се битни.
- ✓ Локалната полиција активно придонесува за страницата;
- ✓ Страницата веќе побарала да се изгради елементот за поврзување на соседниот социјален главен град и поттикнува нови поврзувања помеѓу хетерогени групи во областа;
- ✓ Членовите известуваат дека имаат голема корист поради можноста која страницата им ја дава на членовите да си обезбедат еден на друг практична и емотивна поддршка во проблемите и тешкотиите;
- ✓ Со тоа што работи и со и без пристап до интернет, страницата овозможи да се унапредат бројни нови пријателства и врски со соседството;
- ✓ Во 2008 г. страницата ги координираше членовите да ја организираат најголемата маалска летна прослава.⁸⁵

3.5.3.1. Политички документи и локални стратегии

Национален договор

Договорот - спогодба помеѓу владата и третиот сектор започна во 1998 г. на национално ниво и се сметаше за инструмент со кој бројни прашања ќе се поместат од маргините на владината политика и ќе станат очекувана практика (на пр. три години финансирање, три месеци консултативни периоди). И покрај тоа што се однесува на национално ниво, владата исто така ја артикулира нејзината намера „активно да го охрабри неговото проширување.... на локалната влада, која ќе биде поканета да го усвои и прилагоди договор да одговара на нивниот однос со секторот на доброволни и организации на заедниците“.

Врз основа на искуствата, новиот национален договор беше усвоен во декември 2009 г. Според предговорот што го даде Симон Блек, Националниот договор треба да обезбеди рамка за поттикнување на локалниот договор, со што ќе се обезбедат продуктивни односи на сите нивоа.

Во Договорот утврдени се следните заеднички начела како рамка за локални договори: почитување, чесност, самостојност, различитост, еднаквост, давање моќ на граѓаните, волонтерство.⁸⁶

⁸⁵ <http://www.peopleandparticipation.net/pages/viewpage.action?pagelD=26707077> и <http://www.harringayonline.com/>

⁸⁶ Договор за односите помеѓу Владата и третиот сектор во Англија.

Локални договори и активности кои го поддржуваат спроведувањето

100% од локалните области во Англија се посветени на подобро функционирање на партнерството помеѓу локалната самоуправа, локалните јавни тела и локалните доброволни организации и организации на заедницата преку **локални договори**. Локалните договори се живи документи кои информираат широк спектар на заедничко работење на локално ниво, почнувајќи од полицијата која работи со секторот на заедницата за решавање на антисоцијалното однесување, па сè до социјалните служби кои го подобруваат контактирањето со организациите за социјална грижа.

Користа да се има локален договор за третиот сектор е сумирана како што следува: (1) Корист на заедницата (развивање служби врз основа на потребите на заедницата); (2) Реализирање организациски цели (унапредување на каузата на организацијата); (3) Подобрување на партнерските односи (тесна соработка со локалните власти); (4) Користење надворешни средства поефективно; (5) Вклучување локални групи како најдобра вредност и планирање во заедницата.⁸⁷

Интернет-страницата за Договорот беше доста корисен извор од каде што регионите можеа да ги постават локалните договори.⁸⁸

Без оглед на популарноста на договорите, имаше потреба да се подобри спроведувањето на овие документи. Како поддршка на тоа, Националниот совет за доброволни организации изработи еден „**прирачник за спроведување локален договор**“, сеопфатен и корисен водич кој ќе направи локалните договори да функционираат во пракса. Поточно, информациите и советите се насочени кон она што може да се постигне со Договорот и нудат низа начини за „откривање проблеми“ за да се помогне во дијагностицирање и решавање на работите кои не функционираат.

Прирачникот за спроведување на локалниот договор ги истакнува следните заложби за консултација на локален договор:

Советот на **Ливерпул** се залага да се консултира со секторот уште во фазата на развивање на политиките; Договорот за **Барнет** се залага групите да се консултираат со јавните тела во поглед на промени кои може да влијаат врз нивните услуги;

Нортхемптоншир: Консултација за еднаквост помеѓу финансирани и нефинансирани групи;

Кравен: Да им се олесни на новите групи да го кажат својот збор при каква било консултација;

Еалинг: Координирање на консултацијата и комуникацијата помеѓу одделенија за да се избегне товарот врз локалните групи;

Бакингемшир: Акцискиот план на Договорот вклучува изготвување календар за консултирање;

Ашфорд: Заедничко оценување на консултациите со цел да се развие и да се сподели најдобрата практика.

Локалниот договор од Бакингемшир детално ја регулира постапката за консултација, што заслужува да биде прикажана целина:⁸⁹

⁸⁷ Нилда Булен и Радост Тофрисова (2004): Сеопфатна анализа за европските политики и практики на НВО. Владина соработка. ЕЦНЗ, Будимпешта.

⁸⁸ Комисијата за Договорот престана да работи на 31 март 2011 г., сепак изворите на информации сè уште се на располагање на интернет-страницата на архивата на Владата на ВБ.

⁸⁹ Целиот текст на Локалниот договор Бакингемшир се наоѓа на следната интернет-страница: http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20110314111751/http://www.thecomcompact.org.uk/shared_asp_files/GFSR.asp?NoDelID=100475

Консултација

Двата сектори прифаќаат дека консултацијата е еден двонасочен процес врз кој, во бројни случаи, е воден овладата. Двата сектори се согласуваат да го направат следното:

- Надogradување, координација, развој и подобрување на постојните методи за консултација за да се обезбеди тие да ги вклучат сите;
- Пристап до релевантни иницијативи, материјали за консултација, политики и постапки, посебно во развојната фаза, за да се утврдат импликациите за двата сектори;
- Препознавање на важноста да се вклучат исти претставници во консултацијата и партнерската работа и претставниците да имаат соодветно овластување.

Заеднички ќе се развие од страна на двата сектори водич за добра практика како поддршка на оваа работа.

Временски рамки на консултацијата

Бидејќи повеќето комитети за управување во доброволниот сектор се среќаваат на секои два до три месеца, локалната администрација ќе се стреми да ги следи препораките на Владата за овозможување на 12 неделен период за пишани консултации. Меѓутоа и двата сектори ги прифаќаат временските ограничувања во кои работат и доколку се неопходни покуси временски рамки, тие ќе земат предвид алтернативни методи и приоди за да обезбедат консултациите да се одржат со добар квалитет и ефективност.

И двата сектори ќе тежат кон координирање на времето за консултации и онаму каде што може, ќе ги споделуваат ресурсите за да помогнат да се спречат премногу консултации.

Владина консултација

Двата сектори се договорија да го направат следното:

- Меѓусебно да се известат за можните идни консултации со централната власт;
- Да спроведуваат ставови и да ги координираат одговорите онаму каде што е од корист да се даде ставот или мислењето на Бакинџемшир;
- Да работат заедно за да ја охрабрат Владата навреме да извести за временските рамки за консултации и за реални временски рамки.

Информирање за консултација

Двата сектори се договорија да го направат следното:

- Да се објасни во врска со што е консултацијата и чии ставови се бараат;
- Да се објасни зошто го избрале дадениот метод што ќе се користи во консултацијата;
- Онаму каде што е можно, да се даде кус преглед на консултацијата и да се каже дали е на располагање целата верзија;
- Да се користи едноставен јазик без никакви непотребни жаргони или доколку тоа не е можно, со објаснување на посебните термини;
- Да се објасни како и кога ќе се користи информацијата добиена за време на консултацијата;
- Да се дадат информации на оние кои зеле учество во консултацијата и резултатот од истата;
- Да се дадат на располагање документите за консултацијата во разни формати, онаму каде што е можно;
- Да се даде заеднички одговор онаму каде што е можно.

Локалната администрација ќе го направи следното:

- Да даде јасно на знаење кога консултацијата може да доведе до измена;
- Да се наведе колку фази ќе има консултацијата и кој ќе се консултира;
- Да даде јасно на знаење зошто одредена доброволна група или група на заедницата е консултирана по конкретно прашање (на пример, како давател на услуга, како претставник за заедницата или волонтери, како претставник на ВЦС, како организација за водење кампања итн.).

ВЦС (VCS) ќе го направи следното:

- Ќе обезбеди и ќе публикува информации за консултациите онаму каде што одговара;
- Ќе ја користи својата мрежа на организации да охрабри и поддржи соодветно учество во консултацијата;
- Да даде јасно до знаење дали тој одговара како давател на услуга, претставник на заедницата или волонтери, корисник на услугата или организација за водење кампања;
- Да даде јасно до знаење дали нивните одговори се темелат врз консултација со членовите или нивно сопствено искуство и знаење.“

Во 2008 г. Институтот за истражување доброволна акција подготви еден проект-извештај „**Што го прави успешен еден локален договор**“⁹⁰, во кој беа идентификувани факторите и добрите практики кои придонесуваат за поефективно применување на локалните договори.

Клучните фактори за успех на локалните договори се следните:

Битен фактор за успех	Како да се постигне тоа
Насочување кон резултати	Подобри услуги Практични подобрувања Брзи победи
Воспоставување вистинска структура и врски	Врски со ЛСП ⁹¹ и ЛАА (ЛАА) Втемелување во наплаќање и набавки
Водење и победување на Договорот	Врвно лидерство Ресурси и поддршка за шампионите
Вклучување на засегнати страни	Повеќесекторска вклученост Избрани членови Директориуми за услуги
Ефективна застапеност на трет сектор	Користење воспоставени структури Вклучување на поширокиот трет сектор
Дивестирање на Договорот	Посветени работници Втемелување на Договорот во бројни улоги
Да се направи Договорот реален	Практични алатки Достапни информации Воведување на персоналот Вклучување на успехите на Договорот
Да се направи Договорот да функционира во двослојни области	Механизми за контрола Работни групи со застапеност од сите слоеви Справување со локални разлики Постојана консултација и вклучување

Редовното ревидирање на локалните договори е од битно значење со цел да се оцени успехот на неговото спроведување – што добро функционираше и што уште треба да се направи. Во Источен Сасекс, Групата на договорот користеше анкета што ја дизајнира НЦВО(NCVO)⁹² која се испраќаше до луѓето и во јавниот и во граѓанскиот сектор. Групата на договорот ги оцени одговорите, ги прикажа резултатите и на ЛСП им предложи акции што треба да се преземат.

⁹⁰ Текстот може да го најдете на следната интернет-страница:

<http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20110314111751/http://thecomact.org.uk/files/102330/FileName/WhatmakesasuccessfulLocalCompact-Report.pdf>

⁹¹ Локално стратешко партнерство

⁹² Национален Совет за доброволни организации

Други организации, како што е **Гласот на договорот**⁹³ исто така се заложиле да го истакнат значењето на едно јако партнерство помеѓу ГО и властите. Тој неодамна објави портфолио на куси студии на случај со што ја покажа практичната примена на локалните договори наречено „Локални договори на работа“⁹⁴.

3.5.3.2. Тела за соработка

Како признавање на значењето на локалните договори кај некои власти, како што е случај со Ислингтон, постои **работник посветен на Договорот**. Локалните партнери се согласуваат дека работникот посветен на договорот како „препознатливо лице на Договорот“ би имал предност со тоа што ќе работи без никаков судир на интереси. Благодарение на работата на работникот посветен на Договорот, Ислингтон беше во состојба да организира три настани со стотици учесници од двата сектора за да се прослават успехите на Локалниот договор.

Исто така редовно се формира **управна група на Договорот** за да го набљудува спроведувањето на локалните договори, како што е случајот со Калдердале и Хетвордшир. Тоа се повеќесекторски групи, вклучувајќи ги и претставниците на третиот сектор, советот, трустот за примарна грижа, локалните стопански комори.

Во некои случаи како што е во Левишам, постои и претставник на Договорот и управна група на Договорот за да обезбеди да се надмине јазот кој понекојпат постои помеѓу двете.

Постојат и други развиени форми на застапување на интересот на третиот сектор во процесот на донесување одлуки. Во Бирмингам постои **член во кабинетот** кој ги води односите во третиот сектор и обезбедува третиот сектор да има пристап до кабинетот на Советот (на пр., во својство на домаќин на приеми залидери на локалниот трет сектор).⁹⁵

Округот на Девон е добар пример за застапување на двослојната власт. Округот и деветте области имаат свои ЛСП и секоја ЛСП делегира по едно лице од граѓанскиот сектор и јавниот сектор во **Центарот на договорот на ниво на земјата**. Улогата на учесниците во Центарот на договорот е да изнесе стратешки прашања од нивните сопствени области и да се вратат во своите подрегиони како амбасадори за договорот за Девон.⁹⁶

3.5.3.3. Финансирање

Локалниот договор во спроведување го истакнува примерот на **градот Мертон** дека во сегашната критична економска состојба вклучувањето на ГО во постапката за одлучување е од огромно значење.

Преговорите помеѓу секторите за тоа како да се одговори на рецесијата започнаа во 2008 година. Војули 2010 г., Советот почна да се консултира со ГО за тоа како да се олесни влијанието на планираните намалувања. Овој разговор помогна да се утврдат активности за двете страни и доброволниот сектор и секторот на заедницата беа во можност да имаат голем почеток за да се остварат ефикасни заштеди по пат на соработка и вмрежувања. На овој начин тие беа во состојба да го ублажат влијанието на намалување на средствата за 2009/2010 за 10%. Уште тогаш локалната власт одлучи да го одржи износот на финансирање на исто ниво во 2010/2011 како признавање на фактот дека неповратните средства може да обезбедат одлична вредност за парите. Меѓутоа и покрај намалувањата, Советот не само што одржа добри односи со доброволниот сектор и секторот на заедницата, дури и ја доби нивната доверба и ја подобри соработката.

⁹³ Гласот на Договорот е мрежа од над 2.300 членови која дава совети и обука за договорот и ги застапува интересите на секторот.

⁹⁴ Текстот може да се најде овде:

http://www.compactvoice.org.uk/sites/default/files/local_compacts_at_work.pdf

⁹⁵ Може да најдете дополнителни добри примери за соработка во локалните договори за работа.

⁹⁶ „Што го прави успешен еден локален договор“

4. ГЛАВНИ НАОДИ И ЗАКЛУЧОЦИ

Постојано се дава нагласок за тоа колку е битно вклучувањето и соработката на национално и на локално ниво. Спогодбата на кантонот Сараево дава добар кус преглед на клучните вредности на меѓусекторската соработка:

„ГО може да го споделат своето знаење и експертиза за да дадат значителен независен придонес во процесот на одлучување. Затоа, владите на сите нивоа, почнувајќи од локални, па сè до регионални и национални и меѓународни институции, може да го користат соодветното искуство и знаење на ГО при развивање и спроведување планирани политики. ГО уживаат посебен вид доверба меѓу своите членови, како и во целото општество, бидејќи им дозволуваат да ја искажат нивната загриженост, со тоа што ги застапуваат нивните интереси и им дозволуваат да влијаат врз битни прашања, на тој начин остварувајќи го нивното учество за развивање конкретни политики.“

На **европско ниво** постојат подеднакво и обврзувачки и необврзувачки документи кои се однесуваат на прашањето на соработка и учество на локално ниво. Постојат неколку документи на ЕУ и на Советот на Европа кои истакнуваат дека одлуките треба да се донесуваат што е можно поблиску со граѓаните. Исто така, од државите се очекува да развијат свои прописи кои би ја подобриле законската рамка за учество и да развијат правила, механизми и мерки за унапредување на таквото учество како на национално, така и на локално ниво.

На ниво на ЕУ, Лисабонскиот договор го обезбедува правото на учество во демократскиот живот и е одраз на обврската на локалните власти да ги унапредат процесите за учество. Покрај овој договор, Резолуцијата за развивање дијалог на Европскиот парламент, согласно Лисабонскиот договор, го зајакнува значењето на учество на сите нивоа. Она што е уште побитно, таа дава нагласок на заложбата која треба да ја направат државите за да обезбедат финансиски ресурси за поддршка на ваквото учество.

Советот на Европа разви неколку документи, во вид на повелба, протоколи, препораки, стратегии и кодекси. Најзначајна е Европската повелба за локална самоуправа која беше првиот меѓународен обврзувачки договор кој гарантира политичка, управна и финансиска независност на локалните власти. И покрај тоа што Повелбата директно не го регулира учеството на граѓаните, концептот се препознава вонејзиниот член 3 кој прифаќа дека може да постојат различни форми на директно учество што го остваруваат граѓаните. Уште повеќе, Дополнителниот протокол кон Европската повелба поексплицитно пропишува дека државите треба да го регулираат правото на учество и го дефинира како право да се „бара, дасе утврди или да се влијае врз остварувањето на моќта и овластувањата на локалната власт“. Во Протоколот се наведени неколку мерки кои би требало да се преземат за да се обезбеди ова право.

Друг значаен документ на ниво на Советот на Европа е Препораката 19 која вклучува начела на локална демократска политика и утврдува чекори и мерки тоа да се постигне. Меѓу другото, таа препорачува дека државите би требало да развијат политики и да ја подобрат законската рамка за да можат локалните и регионалните власти да воведат и да користат различни мерки во врска со локалното учество. Исто така, се охрабруваат локалните власти да го подобрат локалното регулирање и да преземат чекори да го промовираат учеството на граѓаните.

На **национално ниво** (врз основа на информации од земјите анкетирани во овој документ), учеството се препознава или регулира со уставот, законите, националните стратегии, кодекси, укази на локалната самоуправа или прописи и стратегии усвоени на регионално или на локално ниво.

Локалното учество не се смета само како право дадено во уставите, туку тоа произлегува од други права (на пр. слобода на изразување, слобода на здружување, право на референдум). Сепак, Уставот на Хрватска експлицитно вели дека „граѓаните можат директно да учествуваат во извршувањето на локалните работи преку состаноци, референдум и други форми на директно одлучување согласно законот и локалните прописи“.

Одредени аспекти за учеството на граѓаните се утврдени во закони кои ја регулираат локалната самоуправа, слободата и пристапот до информации, потоа законите со кои се регулира законодавниот процес и особено законите за процесот на донесување одлуки. Законите за локална самоуправа го регулираат учеството доста воопштено и му оставаат на локалното ниво да ги формулира со укази (на пр. во Унгарија, во Хрватска). Сепак, на локално ниво не постои видна пракса градовите да усвојуваат укази или прописи со кои се регулира учеството и соработката. Виден пример за ова е општината Будимпешта која усвои еден таков обврзувачки документ. Со оглед дека непостои голема пракса учеството да се регулира локално, а во светлината на европските препораки, националните закони може да вклучат подетална рамка за учество која може на локалната самоуправа да ѝ даде смерница, а истовремено да им остави на локалните власти да ги утврдат специфичностите врз основа на нивните локални околности.

Националните стратегии и кодекси играат многу значајна улога како компас за усвојување локални документи. Тие служат како модели и инспирација за локалните самоуправи да ги следат националните трендови и да ги применуваат на локално ниво во согласност со потребите на заедницата. Изјавите, начелата и целите на националните документи се чини дека полесно се толкуваат и применуваат од страна на локалните актери затоа што тие се познаваат меѓусебе и подобро комуницираат. Локалните преговори и „договори“ обично имаат повеќе практичен, а помалку политички (концептуален), аспект отколку оние националните.⁹⁷ На пример, локалните спогодби за соработка во Хрватска, во Унгарија и во Англија се склучија по усвојувањето на националните стратегии и програми од страна на владите. Во Федерацијата на Босна и Херцеговина, и покрај тоа што усвојувањето на националната спогодба им претходеше на локалните спогодби, тие се развиваа паралелно. Србија сега ги презема првите чекори кон ваквиот приод.

Соработката и учеството на локално ниво главно се регулира преку необврзувачки документи, кои може да се најдат под името спогодувања, повелби и спогодби. Според тоа, постои потреба од натамошни чекори и зголемена заложба за да се обезбеди нивно ефективно спроведување во пракса. И покрај тоа, се чини дека ваквите документи се доста популарни и може да забележиме едно ширење на локални спогодби во Хрватска, во Унгарија, во Англија и во Федерацијата на Босна и Херцеговина. Во Англија локалните спогодувања се толку развиени што сегашните напори се насочени кон едно спроведување кое се поддржува со вежбанки и добри практики со цел да се споделат искуствата и да се обезбеди насочување. Во другите земји, фокусот во голема мера е да се обезбеди усвојување на такви документи. Според тоа, неможеме да најдеме многу примери за ефектите од нивното спроведување. Спроведувањето на ваквите спогодби како општа пракса во Федерацијата на Босна и Херцеговина, во Унгарија и во Хрватска е поддржано преку развивање годишни планови за акција и формирање тела (совети, одбори) како поддршка на спроведувањето.

Битно е да се спомене дека соработката и учеството не се унапредува само со здруженија и фондации, туку исто така е отворено и за граѓаните, како и за нерегистрирани и неформални групи. Во Хрватска, Кодексот за практикување консултација се однесува на заинтересираната јавност, која вклучува граѓани, регистрирани и нерегистрирани организации, приватни институции, синдикати итн.

Најдовме само неколку примери каде консултирањето и учеството во процесите на донесување одлуки е локално регулирано. Едниот од нив е Указот на Општината Будимпешта, а другиот е локалните спогодувања во Англија (на пр. Локално спогодување на Бакинџемшир кое содржи многу детална постапка за ова). Согласно европските препораки, граѓаните би требало да имаат можност да се вклучат во процесите за донесување одлуки, а што е можно порано, и во разните фази на процесот (како што е случајот со Бакинџемшир во Англија). Од битно значење е да се има предвид дека консултацијата е еден двонасочен процес каде двете страни имаат своја лична одговорност и можат да имаат корист од истата.

⁹⁷ Nilda Bullaini Radost Toftisova (2004): *Компаративна анализа на европските политики и практики на соработката на НВО-влада. ЕЦНЛ (ECNL), Будимпешта.*

Аспектот на финансирање на соработката може да се процени низ призмата на тоа колку пари има на располагање за локалните ГО и за поддршка на соработката и учеството и дали и како тие се распределуваат. Хрватска се истакнува како земја која дава поддршка за развој на ГО на регионално и на локално ниво, а ваквата поддршка се анализира секоја година од страна на Канцеларијата за соработка со здруженијата врз основа на влезните резултати на регионалните и локалните власти. Во други земји, износот на средствата се разликува од град до град, но општо земено, би требало да се зголеми и да одговара на реалното ниво на вклученост на ГО во спроведувањето на локалните јавни задачи.

Во поглед на тоа како се распределуваат, средствата се доделуваат по пат на тендери главно во Унгарија, во Хрватска и во Англија. Во Хрватска, имајќи предвид дека најголемиот дел од расположливите средства се за спортот, наспроти другите видови активности (над 50% како на регионално, така и на локално ниво), се поставува прашањето за тоа дали има потреба од зголемена вклученост на ГО во процесот на утврдување на политиките и потребите кои таквите средства би требало да ги поддржат. Во Унгарија средствата се распределуваат врз основа на областите на активности, што значи дека ГО не се ексклузивните понудувачи при секој тендер. Сепак, постои посебна линија за граѓански работи (на пр. Општината Будимпешта). Во Унгарија, користењето база на податоци како метод за пререгистрирање го упростува процесот на финансирање. Видно е дека во Хрватска постоењето регионални фондации, како што е истарската, дополнително ја зголемува расположливоста на средства на ГО на локално ниво и обезбедува потранспарентна распределба.

Механизми и модели користени да се унапреди учеството

Покрај моделите вградени во уставите и основните законски акти (референдум, граѓани и петиција), земјите анализирани во овој документ усвоиле неколку други механизми и модели со цел да ја олеснат соработката и да ги вклучат ГО во локалните процеси. Овие модели може да се групираат во неколку категории.

Прописи: и покрај тоа што вообичаено не се практики, прописите се значајни документи затоа што тие воведуваат обврзувачки правила локалните самоуправи да обезбедат пристап до информации и да ги вклучат граѓаните во процесите на донесување одлуки.

Локални политики (повелба, договор, спогодби): ова е највообичаениот модел што постои во земјите. Нивната главна цел е да се земе предвид сегашната состојба на соработката, да се одредат посебните цели и да се доделат задачи и смерници со цел истите да се постигнат. Локалните документи вообичаено имаат слична содржина со онаа опфатена во националните документи, но тие тежат да се посспецифични и ориентирани кон практиката. Локалните политики би требало да се оценат најмалку еднаш годишно. Некои локални политики предлагаат усвојување конкретни акциски планови како поддршка на спроведувањето. Други пак истотака формираат посебно тело составено од претставници и на локалната самоуправа и на ГО за да се обезбеди нивно набљудување и подобро спроведување.

Локални канцеларии/центри: некои локални самоуправи формираат единици или канцеларии. Нивните улоги се различни. Некои обезбедуваат канцелариски простори и опрема како поддршка на работата на ГО (на пр. Србија). Други преземаат задачи за да ја прошират соработката, на пример, одржување интернет-страници, работење со база на податоци, испраќање билтени, координирање и поддршка на работата на меѓусекторските тела, информирање за можностите за финансирање и распределба на средства на ГО, оценување на граѓанскиот сектор и соодветни прописи за подобрување на опкружувањето за нивна работа.

Лица одговорни за соработка може да постојат во оние градови каде нема доволно средства да се формира посебна канцеларија (на пр., Унгарија). Тие вообичаено преземаат слични улоги како посебните канцеларии. Тие може да се дел од канцеларијата на градоначалниците или да се доделат во одделението за односи со јавноста.

Меѓусекторските тела (совети, одбори, комисии) се формираат за различни цели. Тие може да се формираат за да работат и да даваат совет за конкретни потреби на заедницата, како што се развој на градот, спорт, лица со хендикеп (на пр., Србија). Тие може да изнесуваат мислења за документи што ги даваат телата на локалната самоуправа, може да даваат предлози за се расправа за конкретни прашања, утврдување на приоритети за финансирање за локалната заедница и на ГО и да утврдат правци за развој на граѓанското општество. Во некои земји тие се формираат со цел да го поддржат спроведувањето политички документ (на

пр., Хрватска, Федерацијата на Босна и Херцеговина). За да се обезбеди поширок опфат на соработката, може да се формираат управни групи (во случајот на Карделдале и Хертфоршир во Англија) кои обезбедуваат вклученост на меѓусекторско ниво во процесот на донесување одлуки (кои ги вклучуваат локалните самоуправи, ГО, стопанските комори итн.).

Тела предводени од ГО. Телата предводени и составени само од ГО се иницијативи од најниско ниво чие формирање зависи од активното вклучување на ГО и заложбата да се формираат такви тела. Тие се официјално признат партнер на локалната самоуправа. Ваков модел постои во Будимпешта во форма на граѓански работилници и во Сзентес како граѓански совет. Потребен е минимален број на членови за да може телото ефикасно да функционира.

Локални фондации. Овој модел го има во Хрватска. Фондацијата во регионот Истра е една од фондациите која работи на регионално ниво за да обезбеди финансирање и поддршка конкретно на ГО. Тоа е јавно-приватна фондација која, покрај другите извори, добива пари од Националната фондација и буџетите од локалните самоуправи. Таа врши финансиска, образовна и информативна функција.

База на податоци. Неколку градови формирале бази на податоци за локални ГО кои се користат за собирање информации за активните и заинтересираните ГО во заедницата. Ваквите бази на податоци се користат за да се олеснат процесите на финансирање, комуницирање и соработка (на пр., за испраќање билтени, олеснување на поврзувањата помеѓу заинтересираните страни кои сакаат да бидат партнер при конкретни прашања).

Користење интернет-технологија. Интернетот се користи во најголема мера со оглед дека најверојатно е најевтиниот механизам кој обезбедува најлесен проток на информации, може да допре до поширока група во заедницата и може да помогне да се зголеми транспарентноста на работата на локалната самоуправа. Битна задача на локалната власт е да обезбеди постоење техничка основа така што лицата во социјално неповолна положба може исто така да имаат пристап до интернет и да имаат корист од неговото користење. За таа цел, на формирањето на теледомови гледаме како на признавање на меѓусекторската одговорност и партнерство за обезбедување пристап до информации за сите. Тие се една „инфотека“ која ги поврзува изолираните рурални заедници со тоа што ИТ-опремата и вештините ги носат до малите заедници и на тој начин обезбедуваат бројни можности за ангажирање и развој на луѓето кои инаку се изолирани во нивното секојдневно живеење. Во Унгарија и во Англија постојат примери на посебни интернет-страници во споставени со цел да се унапреди соработката и размената на информации. Тие ги прелистуваат информациите во врска со активностите на локалната власт, информациите и активностите на локалните ГО и листата на ГО во заедницата. Во Будимпешта интернет-страницата се користи да се прибираат мислења за нацрт-закони. Електронските листи исто така се користат да се пренесат информации до заинтересираните претходно регистрирани граѓани и ГО. Во Англија се користи интернет-емитување како интернет-метод за вклучување граѓани кои не се во состојба лично да учествуваат на состанок. Тие овозможуваат директно да се учествува на состаноци на советите и други форуми и да испраќаат коментари и прашања преку интернет.

5. ПРЕПОРАКИ ИЛИ ШТО ДА СЕ ЗЕМЕ ПРЕДВИД КОГА СЕ РАБОТИ СО МОДЕЛ ЗА СОРАБОТКА И УЧЕСТВО

Кусиот преглед за петте земји во овој документ покажува дека и покрај тешкотиите, сите тие тежат кон усвојување слични методи за соработка. Развојот и спроведувањето на моделите и нивното успешно спроведување зависи од неколку фактори. Ваквите фактори вклучуваат постоење ниво на соработка, мотивации и желба за соработка, заложба на страните во процесот, сфаќање на вредностите и користа, доделување ресурси и одржување на фокусот за да се обезбеди усвојување на моделите. Некои модели искористиле поради расположливоста на ресурси (на пр., Фондацијата на истарскиот регион). Други искористиле поради старата култура и долгата традиција на соработка (на пр., англиските локални договори). Сепак, ова не треба да значи дека треба да постојат сите фактори за да се усвои еден модел. Пред сè, ова е еден процес и преку процесот се менуваат и обликуваат условите за негов развој и спроведување. Битно е да се остане кооперативен и посветен и да се има верба во потенцијалот на моделот. Следува листа на клучни прашања кои треба да се земат предвид кога се развива еден модел за соработка и учество.

Која е целта?

Како што покажува овој документ, постојат неколку модели кои може да се користат за унапредување на учеството и соработката на локално ниво, но постојат разлики во поглед на улогите кои тој може да ги има и очекуваните резултати. Според тоа, препорачуваме локалните актери (власти, ГО, граѓани и групи) јасно да дефинираат кои аспекти од соработката сакаат да ги унапредат, која е сеопфатната цел и кои се намерите и што сакаат да постигнат. И покрај тоа што моделите лесно може да се копираат, тие не се секојпат применливи во сите околности.

Токму затоа, кога се разгледува еден модел од друга земја или град или општина, треба да се земат предвид околностите, факторите кои може да го стимулираат или попречат спроведувањето, мерките кои се неопходни тој да се воведат и да се одржи. Врз основа на тоа, моделот може да се прилагоди за да ги постигне бараните резултати.

Која е целната група?

Учеството и соработката не треба да се резервирани само за ГО. Во начело, тоа е усмерено кон граѓаните, а ГО се средството преку кое тие може да земат учество во локалните процеси. Со оглед дека локалната заедница е полесно поврзана со граѓаните, понекојпат тие може да се вклучат дури и без посредници. Дури и кога зборуваме за ГО, многу е битно да се прошири опфатот на оние кои имаат право на учество во локалните процеси. Поради подоброто информирање за потребите на граѓаните и поефективно управување, не треба да се земат предвид само регистрираните здруженија и фондации, туку исто така неформалните групи и ГО со други законски форми (непрофитни друштва со ограничена одговорност итн.).

Кога да се вклучи целната група?

Јасно е дека ваквиот модел треба да се развие со учество на сите групи. Јавноста треба да се вклучи во развивањето на моделот уште во почетните фази. ГО и другите страни исто така може да донесат свои ресурси (човекови и финансиски) како дополнување на иницијативите и напорите на локалната власт и да се поддржи спроведувањето.

Она што е битно, а особено видно на локално ниво, е дека процесот не само што придонесува за креирање добар модел, туку исто така и за воспоставување поцврсти партнерства и врски помеѓу оние кои се вклучени. Зацртаните планови за моделите дополнително се развиваат и оформуваат со текот на развивање на процесот, идеите се разменуваат и креативноста на групата е во подем. А како дел од тоа, се гради доверба и сопственост и се зајакнува чувството на посветеност да се придонесе во спроведувањето.

Како треба да се регулира?

Соработката, а особено учеството, може да имаат корист кога се дадени во Уставот, но она што е уште побитно е дека би требало да има поцврста основа во законите за локални самоуправи и други прашања кои влијаат врз учеството (на пр., пристап до информации, законодавен процес итн.). И покрај тоа што рамката и основните барања задолжителни за сите власти треба да се вклучени во националното законодавство, на локалните власти треба да им се даде автономија за да можат во локалните документи дополнително да ги разработат поединостите на соработката.

Во земји каде соработката и учеството не се локално развиени, веројатно е најразумно доколку има обврска, таквите одредби да се вклучат во обврзувачките документи (указ или пропис на локалната власт). Ова може да обезбеди зголемена усогласеност и подобро спроведување.

Паралелно со тоа, во локалните политички документи (спогодби, повелби) може да се вклучат пошироки аспекти или поединости за соработката кои може да коегзистираат со указите и да ги дополнуваат. Еден јасен

и разбирлив политички документ може да ја даде рамката за соработка и да им помогне на луѓето кои работат кај властите да разберат како граѓанското општество може да поддржи цела низа на услуги.

Со цел да се обезбеди подобро спроведување, корисно е да се подготват и дистрибуираат публикации (алатки, студии на случај) во врска со улогата на граѓанското општество и да се потенцира теоријата со конкретни примери кои би можеле да се следат од страна на оние спроведувачи и можеби другите локални самоуправи кои усвоиле слични модели.

Како да се обезбеди поширока вклученост во моделот?

Интернетот игра сè позначајна улога подеднакво и во размената на информации и во консултации со ГО и е најлесниот и најевтин начин да се допре до луѓето. Една посебна врска од интернет-страницата на локалната самоуправа може да биде добро место за комуникација со јавноста. Преку интернет може да се симнат бројни корисни информации кои влијаат врз голем број луѓе и ГО (како што се вести, база на податоци за локални ГО, соодветни законски прописи, дневниот ред и записниците од состаноците на локалниот совет, можностите за финансирање што се на располагање).

Активностите на локалната самоуправа може дури да се поотворени доколку се користи интернет-емитување, како што е во Харингеј (Англија). Постојат доста евтини и ефективни алатки доколку се обезбеди техничка основа.

Локалната власт би можела да соработува со ГО и со локалните претпријатија за да обезбеди достапност до интернет за лицата во социјално неповолна положба во целата земја. Во случаи кога населението не е во состојба да користи интернет, може да се отпечатат брошури и на граѓаните да им се пренесат информациите кои исто така се достапни на интернет.

И покрај сето тоа, интернет-страницата нема да го засени значењето на директните односи кои може да се остварат по пат на редовни електронски билтени, пошта, граѓански денови, граѓански работилници, јавни распити, граѓански состаноци. Од битно значење е да се обезбеди доволно капацитет за оваа цел во рамките на локалната самоуправа (во форма да граѓанска канцеларија или лице од персоналот одговорно за соработка помеѓу ГО и локалната власт) и едуцирање на други локални службеници заслужни за граѓанско учество (на пр., обезбедување флаери како дел од активноста за регрутирање нови членови од персоналот).

Како би требало да се набљудува и ревидира?

Функционирањето на моделот треба периодично да се следи и ревидира. На пример, редовно треба да се ревидира спроведувањето на локалните акциски планови со цел да се утврди што е направено и кои се другите чекори што треба да се преземат. Акциските планови може да помогнат да се следи спроведувањето на непосредните чекори и краткорочните приоритети. Годишните извештаи за спроведување на еден политички документ или една работа на меѓусекторското тело или канцеларија на локалната влада може да послужат како добра повратна информација за да се постигне поголема доверба во партнерството, поради тоа што тие можат појасно да ги покажат користа и постигнатите резултати.

Финансиски средства за моделот

Расположливите финансиски средства за развој и спроведување на моделот се поврзани со неговиот успех. Треба да се земат предвид следните општи потреби: колку време ќе треба тој да се развие, кои методи на консултација ќе се користат, колку треба за да се воспостави и што е потребно за да се обезбеди негово ефикасно спроведување. Според тоа, висината на финансиските извори треба да се обезбеди пред официјално да започне процесот.

www.mcms.org.mk

